

ГРОМАДСЬКА ДУМКА ПРО ПРАВОТВОРЕННЯ

У НОМЕРІ:

- **КОНСТИТУЦІЙНИЙ ПРОЦЕС:**

- ∨ *Зміни до Конституції України як необхідна умова повноцінної реформи органів прокуратури*

- **ЕКОНОМІЧНЕ РЕГУЛЮВАННЯ:**

- ∨ *Податкова амністія як джерело поповнення бюджету*

- ∨ *Утилізаційний збір на автомобілі: плюси та мінуси впровадження в Україні*

- **СОЦІАЛЬНА СФЕРА:**

- ∨ *Трудове рабство: причини та шляхи подолання*

- ∨ *Проблеми трансплантології в Україні*

№ 20 (56) ГРУДЕНЬ 2013

**ГРОМАДСЬКА ДУМКА
ПРО ПРАВОТВОРЕННЯ**

№ 20 (56) 2013

Інформаційно-аналітичний бюлетень
на базі оперативних матеріалів

Додаток до журналу
«УКРАЇНА: ПОДІЇ, ФАКТИ, КОМЕНТАРІ»

Засновники:

Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського
Національна юридична бібліотека

Головний редактор

В. Горовий, д-р іст. наук, проф.,
заступник генерального директора НБУВ

Редакційна колегія:

Ю. Половинчак (відповідальна за випуск),
Н. Іванова, Т. Дубас, Л. Присяжна,
Ю. Калініна-Симончук

Заснований у 2011 році
Видається двічі на місяць

Передрук – тільки з дозволу редакції

ЗМІСТ

АНАЛІТИЧНИЙ РАКУРС

Бусол Е.

Изменения к действующей Конституции
Украины как необходимое условие
полноценной реформы
органов прокуратуры.....3

Присяжная Л.

Налоговая амнистия как источник
наполняемости бюджета 9

Кривецький О.

Проблеми трансплантології в Україні.....13

Клименко О.

Трудове рабство:
причини та шляхи подолання.....16

Саморукова О.

Муніципальна страхова медицина.....20

Блажкевич А.

Полтавець С.

Утилізаційний збір на автомобілі: плюси та
мінуси впровадження в Україні.....22

ПРАВО: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

Єфімов С.

Про пільги з ПДВ для ІТ-індустрії.....27

Єфімов О.

Представництво в цивільному процесі.....32

ЩОДЕННИК БЛОГЕРА *.....35

Вітаємо Олексія Семеновича Онищенка

з нагородженням орденом князя Ярослава Мудрого III ступеня за значний особистий внесок у соціально-економічний, науково-технічний, культурно-освітній розвиток Української держави, вагомі трудові досягнення, багаторічну сумлінну працю.

**З повагою,
колектив НЮБ та СІАЗ**

6 грудня – День Збройних Сил України

Шановні військовослужбовці та працівники Збройних сил!

*Прийміть наші найщиріші вітання зі святом,
яким країна вшановує своїх захисників.*

*Армія – це один з основних елементів стабільного
і впевненого розвитку Української держави,
тому бажаємо, щоб рівень підтримки військових
був відповідним до покладених на них завдань.*

*Сердечно вітаємо всіх військовослужбовців і ветеранів
з Днем Збройних сил України та зичимо міцного здоров'я,
мужності, сил і надійного родинного тилу.*

*Успіхів, добробуту, щастя Вам та Вашим рідним і близьким,
звершення всіх Ваших мрій і побажань!*

Колектив НЮБ та СІАЗ

АНАЛІТИЧНИЙ РАКУРС

Е. Бусол, ст. науч. сотр. «СІАЗ» НБУВ, канд. юрид. наук

Изменения к действующей Конституции Украины как необходимое условие полноценной реформы органов прокуратуры

Принятие Закона Украины «О прокуратуре» до недавнего времени рассматривалось как одна из предпосылок для подписания Соглашения об ассоциации с Европейским Союзом. В то же время, независимо от исхода интеграционного процесса, реформирование правоохранительной системы остается актуальным вопросом, который следует решить для внутреннего развития страны. В прошлом месяце Верховная Рада приняла за основу президентский проект закона о прокуратуре № 3541. «За» проголосовали 286 народных депутатов.

Как известно, обязательства по реформированию органов прокуратуры Украина взяла на себя еще в 1995 г., при вступлении в Совет Европы (СЕ). Реформирование прокуратуры является одним из ключевых требований ЕС – так называемого «списка Фюле» – на пути евроинтеграции Украины.

Инициированный Президентом Украины В. Януковичем проект Закона Украины «О прокуратуре», который 2 августа 2013 г. был направлен в Венецианскую комиссию (ВК), был рассмотрен ею в первый же день работы 96-й пленарной сессии – 11 октября 2013 г. и оценен позитивно. «Положения проекта значительно более прогрессивны по сравнению с предыдущими. Закладывается крепкая основа, которая соответствует европейским стандартам и потребностям современной системы криминального правосудия... Проект Закона является хорошей базой для завершения реформы прокуратуры», – говорится в выводе комиссии. Венецианская комиссия назвала его лучшим из украинских законопроектов на эту тему, из всех, когда-либо рассматривавшихся в Совете Европы.

Венецианская комиссия сформулировала ряд рекомендаций к законопроекту

«О прокуратуре», а также отметила пять критически важных замечаний к нему. Главной из них Венецианская комиссия назвала статью 24 вышеупомянутого закона о праве прокурора представлять в суде интересы несовершеннолетних и недееспособных граждан, а также органы власти. Изначально в ВК заявляли, что такие функции не свойственны прокурорам, поэтому их необходимо изъять из проекта, но потом, смягчили позицию, и в выводе, предложили внести в статью ряд поправок.

Вторая претензия комиссии: недостаточные, по мнению экспертов СЕ, гарантии независимости прокуроров от вышестоящего начальства. Комиссия предложила поправки к нескольким статьям, которые способны решить эту проблему.

Третье замечание: законопроект не исключает угрозу смещения Генерального прокурора по политическим мотивам и, таким образом, опосредованного влияния Верховной Рады Украины и Президента Украины на его позицию. Решению этой проблем, по их мнению, препятствуют конституционные ограничения.

Четвертым пунктом следует предостережение: в разделе законопроекта о гарантиях независимости прокуроров существует скрытая угроза для журналистов и других активистов, освещающих работу прокуратуры. В проекте закона установлено, что «любое влияние на прокурора» и «неуважение к прокурору» влекут за собой «ответственность, предусмотренную законом». В комиссии уверены, что «такая ответственность может послужить способом подавления свободы средств массовой информации (СМИ) и публичной критики». Учитывая это, европейские эксперты предложили ряд

изменений, которые могут решить данную проблему.

Пятый блок предложений касается совершенствования процедуры привлечения прокуроров к дисциплинарной ответственности.

В своих рекомендациях Венецианская комиссия также высказала достаточно много технических и редакционных замечаний к тексту законопроекта. В частности, эксперты ВК одобрили лишение прокуратуры функции общего надзора; лишение прокуроров права принимать участие в работе министерств, органов исполнительной власти, сессий местных советов и других административных органов; улучшение механизмов, обеспечивающих независимость прокуроров; новые детализированные процедуры назначения и увольнения прокуроров; введение механизмов и органов самоуправления, а также новые процедуры дисциплинарного производства в отношении прокуроров.

Замечания и предложения Венецианской комиссии, прежде всего, имеют конституционную природу. ВК рекомендует парламенту внести изменения в раздел Конституции Украины «О прокуратуре», убрав из Основного закона право прокурора представлять интересы физических лиц, ограничить право Президента Украины увольнять Генерального прокурора Украины и лишить парламент права высказывать ему недоверие.

Одновременно в выводах комиссии говорится, что подготовка этих поправок к Конституции Украины не должна препятствовать принятию Закона «О прокуратуре» в рамках действующих конституционных полномочий».

При проведении конституционных преобразований органов прокуратуры, нельзя не учитывать мнение авторитетных украинских юристов. Например, А. Баганец, заслуженный юрист Украины, почётный работник органов прокуратуры, почётный президент адвокатской компании «Баганец и партнеры», подчеркивает: «Я за реформу органов прокуратуры, но посредством Конституции Украины». Он выступает против поспешных решений законодателей, которые

разрушают уже наработанные системы защиты прав и свобод граждан, не создавая заместительных механизмов в обеспечении выполнения норм Конституции Украины, которые гарантируют эти права и свободы: «... во-первых, разработчики данного проекта закона проигнорировали наличие ст. 9 Переходных положений Конституции Украины, в которой указано: “Прокуратура продолжает выполнять, в соответствии с действующими законами, функцию надзора за исполнением и применением законов до введения в действие законов, которые регулируют деятельность государственных органов по контролю за исполнением законов”».

Ни у кого не вызывает сомнений, что со времени принятия в 1996 г. Конституции, в Украине не приведены в действие все необходимые законы, которые регулируют деятельность государственных органов по осуществлению контроля за исполнением законов. То есть не создана система государственных органов, которые способны взять на себя весь объем работы органов прокуратуры по осуществлению надзора за исполнением и применением законов. Если по действующему закону, граждане, особенно социально незащищенные, могут обращаться с жалобами к прокурору за защитой своих прав, например, трудовых – по поводу невыплаты заработной платы, не начисления пенсии, некачественного медицинского обслуживания, необоснованного завышения цен на жилищно-коммунальные услуги, и тому подобное, то после принятия этого закона такое их право будет фактически ликвидировано».

В связи с этим, А. Баганец говорит: «Да, я тоже противник прокурорских полномочий по надзору за исполнением законов в сфере экономики, которые действительно позволяют вмешательство в хозяйственную деятельность предпринимателей, но оставить граждан своего государства беззащитными от беззакония, в частности, от действий тех же органов власти, по моему мнению, является недопустимым».

Внедрение системы бесплатной правовой помощи взамен прокурорского надзора он тоже считает неубедительным доводом,

особенно учитывая социально-экономическое положение в государстве и его финансовые возможности. Ведь такое «нововведение» также нуждается в значительных бюджетных средствах для оплаты услуг адвокатов, которые будут оказывать такую бесплатную правовую помощь незащищенным гражданам.

О поспешности и непродуманности таких изменений свидетельствует и тот факт, что проектом закона Украины «О прокуратуре» планируется ввести в действие положение Закона Украины «О бесплатной правовой помощи», вместо 2017 г. – на два с половиной года раньше. Это приведет, по мнению А. Баганца, не только к отсутствию надлежащего финансирования, но и к тому, что не будет своевременно создана соответствующая сеть центров по предоставлению бесплатной правовой помощи, из-за чего будут ограничены в защите своих прав и свобод большинство обиженных граждан.

А. Баганец выразил сожаление по поводу того, что разработчики нового проекта не понимают, или просто не хотят понимать истинного содержания действующей функции прокуратуры, которая заключается не только в надзоре за исполнением законов в сфере той же хозяйственной деятельности, но и в соблюдении прав и законных интересов граждан, в первую очередь, социально незащищенных.

Кроме того, юрист обращает внимание на то, что отдельные законы, хотя и предусматривают функцию государственного контроля за исполнением законодательства, однако в них, по большей части, вообще отсутствуют положения, которые регулируют деятельность таких органов по контролю за исполнением законов в этой сфере, их права и обязанности, порядок осуществления контроля и т. п.

Переходными положениями проекта предлагается лишить органы прокуратуры и функции надзора за исполнением требований Закона Украины «Об обращении граждан».

То есть, с момента ликвидации этих полномочий прокуратуры, состояние соблюдения законодательства об обращении граждан будут контролировать: Верховная Рада Украины, народные депутаты Украины,

Президент Украины, Кабинет Министров Украины, уполномоченный по правам человека Верховной Рады Украины, Верховная Рада АР Крым, областные, Киевская и Севастопольская городские, районные, районные в городах Киеве и Севастополе государственные администрации, сельские, поселковые, городские советы и их исполнительные комитеты, депутаты местных советов, а также министерства, другие центральные органы. Следовательно, это будут те самые органы, которые, получив заявления и жалобы граждан, направляли их на рассмотрение именно органам прокуратуры, а последние как раз и являлись теми, чьи действия, решения или бездействие, обжаловались.

Развивая поднятую тему, А. Баганец повторяет: «Я ещё раз утверждаю: отмеченные в статье 28 Закона Украины “Об обращении граждан” и перечисленные выше органы не только не имеют соответствующих методик и опыта на осуществление такого контроля, и тем более, надзора, но и сами являются не последними нарушителями требований данного закона. Кроме того, является откровенным манипулированием со стороны разработчиков проекта и их сторонников обоснование ими ликвидации функции надзора за исполнением и применением законов тем, что в результате этих изменений прокурор, якобы, не сможет вмешиваться в хозяйственную деятельность субъектов предпринимательской деятельности.

Для того, чтобы вмешиваться в хозяйственную деятельность, сегодня недобросовестному прокурору не нужно будет использовать свои наблюдательные полномочия за исполнением и применением законов. Ведь введение в действие нового КПК Украины, с его статьей 214, уже дает право прокурору, не ожидая заявления и сообщения о преступлении, самостоятельно выявлять из любого источника обстоятельства, которые могут – именно могут свидетельствовать о совершении криминального правонарушения, регистрировать эту информацию в Едином реестре досудебных расследований (ЕРДР) и начинать досудебное расследование, как по

факту, так и относительно любого гражданина. Кстати, не ставя последнего в известность. А также проводить в дальнейшем необходимые как следственные (розыскные) действия, так и негласные следственные (розыскные) действия, о чем тот же предприниматель и знать не будет.

Таким образом, учитывая нынешнее состояние законности в Украине, отсутствие предусмотренной Переходными положениями Конституции Украины системы органов государственного контроля за исполнением законов, неэффективность уже существующих органов, которые должны в будущем осуществлять контрольные функции в отдельных сферах законодательства, а также то, что эти органы, по сути, являются чуть ли не первыми нарушителями требований законодательства, ликвидация надзорной функции прокуратуры в части обеспечения прав и свобод граждан приведет к полному разрушению уже существующей системы надзора за исполнением законодательства.

О существенном уменьшении полномочий прокурора по защите прав граждан свидетельствует не только ликвидация функции надзора за исполнением и применением законов, но и существенное ограничение возможности прокурора представлять в суде интересы социально незащищенных граждан. Прежде всего тех, кто по своему материальному положению не способен защитить свои права в суде, то есть пенсионеры, безработные, студенты, и так далее, а также тех, кто имеет физические изъяны, такие как инвалиды, люди преклонных лет. Этот проект оставляет за прокурором лишь право представлять в суде интересы несовершеннолетних и ограниченно дееспособных или недееспособных лиц».

Наконец, А. Баганец делает вывод, что разрушение существующей системы защиты прав граждан через представительство прокуратурой их интересов в судах и передача этих функций центрам бесплатной правовой помощи свидетельствует лишь о том, что государство желает снять с себя всю ответственность за обеспечение прав и свобод наиболее незащищенных людей.

Можно согласиться и с мнениями некоторых политиков, что реформирование прокуратуры лишь путем принятия нового закона «О прокуратуре» не будет полным, поскольку им должны предшествовать необходимые изменения в Конституцию Украины. Так, например, народный депутат Украины от партии УДАР Н. Агафонова считает, что провести полноценную реформу органов прокуратуры в Украине сложно без того, чтобы не внести необходимые изменения к действующей Конституции Украины. Депутат напоминает, что в настоящее время живо обсуждаются три законопроекта о прокуратуре.

Первый – законопроект, принятый в первом чтении в 2009 г. и с многочисленными поправками внесенный для дальнейшего рассмотрения Верховной Радой Украины VII созыва.

Второй – законопроект, подготовленный общественностью совместно с учеными в составе Комиссии по укреплению демократии и утверждению верховенства права и получивший положительные отзывы Венецианской комиссии.

И третий – законопроект, подготовленный в Администрации Президента Украины и направленный в августе 2013 г. в Венецианскую комиссию.

Н. Агафонова отметила, что, поскольку в законопроекте 2009 г. часть поправок была внесена с нарушением процедуры, установленной регламентом парламента, могут возникнуть определенные трудности с прохождением этого законопроекта далее. А реформирование прокуратуры путем принятия как второго, так и третьего законопроекта не будет полным, поскольку им должны были предшествовать необходимые изменения в Конституцию Украины.

«Причем в данном вопросе, что первично – яйцо или курица – сомнений не возникает. То есть существует четко определенная необходимость в принятии изменений в Конституцию Украины, которыми максимально бы деполитизировалась фигура Генерального прокурора Украины путем закрепления следующих положений:

– ликвидируется механизм выражения недоверия Генеральному прокурору Украины парламентом без четко определенных Конституцией Украины оснований;

– четко закрепляется перечень исключительных оснований для увольнения Генерального прокурора;

– не допускается повторное занятие должности Генеральным прокурором Украины;

– изменение срока полномочий Генерального прокурора Украины таким образом, чтобы он не совпадал со сроком полномочий парламента», – считает Н. Агафонова.

Кроме того, по ее мнению, не стоит забывать, что с вступлением в силу нового Уголовно-процессуального кодекса Украины, в его заключительных и переходных положениях содержится норма, согласно которой следователи органов прокуратуры будут осуществлять расследования уголовных преступлений, совершенных должностными лицами, занимающими особо ответственное положение, до начала деятельности Национального бюро расследований. Это значит, что для целостности реформы органов прокуратуры, кроме нового Закона Украины «О прокуратуре» и, собственно, изменений в Конституцию Украины, необходимо принять Закон Украины «О Национальном бюро расследований», которым будет создан новый орган, уполномоченный расследовать уголовные преступления, совершаемые должностными лицами, занимающими особо ответственное положение.

«Однако в той ситуации, в которой оказалась наша страна в преддверии Вильнюсского саммита, не осталось времени внести изменения в Конституцию Украины, поэтому можно только приступить к этой процедуре, принять новый Закон Украины “О прокуратуре” и потом, после прохождения всей конституционной процедуры по внесению изменений в Конституцию Украины, изменить соответствующие положения “Закона о прокуратуре”», – подчеркнула депутат.

Газета «Зеркало недели. Украина» пишет, что комплексный анализ Конституции Украины и действующего законодательства

свидетельствует, что на сегодня законы, которые регулируют деятельность государственных органов по вопросам контроля за соблюдением законов, уже вступили в силу, а поэтому дальнейшее осуществление прокуратурой Украины функции общего надзора является неконституционным.

Пункт 9 Переходных положений Конституции Украины (раздел XV) временно возложил на органы прокуратуры дополнительные полномочия к уже закрепленным в разделе VII, в частности, в пункте 9 отмечалось, что прокуратура продолжает выполнять, в соответствии с действующими законами, функцию надзора за соблюдением и применением законов и функцию предварительного следствия – до введения в действие законов, которые регулируют деятельность государственных органов по осуществлению контроля за соблюдением законов, и до создания системы досудебного следствия и введения в действие законов, регулирующих ее функционирование.

В свое время вопрос осуществления прокуратурой функции предварительного следствия был разрешен Конституционным Судом Украины в решении от 10 сентября 2008 г. Тогда положение статьи 17 (следственные прокуратуры) Закона Украины «О прокуратуре» от 05.11.1991 г. № 1789-ХІІ было признано таким, которое отвечает Конституции Украины. При этом в мотивировочной части решения отмечено: «системный анализ действующего законодательства, которое регламентирует деятельность следственных подразделений в органах, на которые возложена функция расследования криминальных преступлений, свидетельствует о незавершенности процесса создания системы досудебного следствия и реформирования органов расследования криминальных преступлений».

Тем временем, вопрос относительно возможности осуществления прокуратурой, в соответствии с п. 9, Переходных положений Конституции Украины, функции надзора за соблюдением и применением законов (далее – общий надзор) оставался открытым.

На сегодня «действующим» законом в понимании п. 9 Переходных положений Конституции Украины, который регулирует деятельность прокуратуры, является Закон Украины «О прокуратуре». В нем вопросу общего надзора посвящено ряд статей, в частности, статья 1 главы 1 раздела III (надзор за соблюдением и применением законов). Однако такое законодательное обеспечение, учитывая конституционно установленный временный характер функции общего надзора прокуратуры, постоянно вызывало ряд вопросов.

Попытка предоставить этой функции постоянный статус была сделана в 2004 г. Тогда Верховная Рада Украины ст. 121 Основного закона Украины дополнила пунктом 5, согласно которому, на прокуратуру Украины, помимо остального, возлагалось осуществление надзора за соблюдением прав и свобод человека и гражданина, соблюдением законов органами исполнительной власти, органами местного самоуправления, их должностными и служебными лицами. Однако 30 сентября 2010 г. Конституционный Суд Украины признал соответствующий закон неконституционным. Как следствие, данный закон стал недействительным, в том числе и положение пункта 5, которым была дополнена ст. 121 Конституции Украины.

Следовательно, на повестке дня опять появился вопрос о возможности осуществления прокуратурой общего надзора в современных условиях. Сторонники прокурорского надзора утверждают, что прокуратура должна продолжать осуществлять надзор за соблюдением и применением законов – мол, законы, предусмотренные п. 9 Переходных положений Конституции Украины, не введены в действие, а следовательно, надзор – конституционно обусловлен.

Анализ законодательной базы свидетельствует, что на сегодня выполнены установленные Переходными положениями Конституции Украины отлагательные условия, которые позволяли прокуратуре осуществлять функцию общего надзора. А именно: вступили в силу законы, регулирующие деятельность

государственных органов по осуществлению контроля за соблюдением и применением законов.

И по существу, практически любой закон определяет органы государственной власти, закрепляет их функции и полномочия по осуществлению контроля за соблюдением норм, которые регулируют отношения в конкретной сфере жизнедеятельности.

Следовательно, согласно Конституции Украины, прокуратура уже давно должна была прекратить осуществлять функцию надзора за применением законов.

Рассматривая взгляды на этот вопрос политиков и экспертов, нельзя обойти вниманием и мнение украинских граждан, для обеспечения конституционных гарантий которых и принимаются законы. Комментарии людей, высказанные в средствах массовой информации и Интернете буквально недавно, после одобрения законопроекта ВК, разнятся, но в целом, выражают общее настроение в обществе:

К.: «У цілому можна погодитись, але я б радив у майбутньому, особливо наголошувати на діючих, з огляду на функції прокуратури, системи захисту прав і свобод громадян. Бо насправді, прокуратура, десь приблизно з часів приходу у 2002 р. Піскуна на посаду Генерального прокурора і привнесення ним і його командою в цю структуру методів роботи податкової міліції, фактично перестала захищати права і свободи простих громадян. Нині прокуратура – така собі бізнес структура, яка спеціалізується на виконанні різного роду замовлень, за винагороду, звичайно, а права і свободи простих громадян, насправді, там нікого не цікавлять. І автор це добре знає, бо сам, займаючи свого часу високі прокурорські посади, усіма способами допомагав Піскуну і його наступникам розвивати цей бізнес».

Ю.: «Основная проблема не в изменениях Закона Украины «О прокуратуре». Обычному гражданину и сейчас невозможно добиться помощи и защиты от всех инспекций, комитетов и прокуратур всех уровней. Закон «Об обращениях граждан» давно уже мертв. И похоронила его именно нынешняя прокуратура,

которая не только не контролирует его исполнение государственными (и не только) органами, а и сама беззастенчиво его нарушает».

С.: «Якщо за нині діючим законом громадяни, особливо соціально незахищені, можуть звертатися з скаргами до прокурора за захистом своїх прав, наприклад, трудових – з приводу невивплати заробітної плати, не нарахування пенсії, неналежного медичного обслуговування, необґрунтованого завищення цін на житлово-комунальні послуги» – зверталися, і не раз. У кращому випадку – “відписка”. У майбутньому також можна звертатися, такого права не позбавляють. До бога можна звертатися, також. Прокурорським “клоунам” кормушку обрізають?»

А.: «В нашей реальной действительности было с прокуратурой “плохо”. Очень. Но теперь будет еще “хуже”. Тормоза для бандитской власти сняты».

А. Р. «На жаль, які б закони не приймалися, виконувати їх будуть узурпатори влади по своїм поняттям. Так що справа не тільки в якості тексту закону, але й у якості його виконання. А виконавці сьогодні хто? Отож... Древні казали, що прийняття закону – це завжди перемога народу. ...Стосовно прийнятих вчора законів вважаю, що ми болісно, важко, але йдемо у правильному напрямку».

Как видим, ситуация в обществе накалена и назрел вопрос о принятии неотложных мер, в частности, и с внесением действительно

необходимых изменений в Конституцию Украины.

Таким образом, подводя итоги изложенного в данном обзоре, заметим, что президентский законопроект «О прокуратуре» обеспечивает современную систему отбора на прокурорские должности, предоставляет гарантии того, чтобы каждый государственный обвинитель мог иметь независимую позицию по конкретным делам, предусматривает создание прокурорского самоуправления и новые процедуры привлечения прокуроров к дисциплинарной ответственности. Вместе с тем, по мнению экспертов, согласно законопроекту, Генпрокурор получает сверхширокие полномочия, почти не ограниченные коллегиями прокуратуры, органами ее самоуправления, правительством или общественностью.

Вместе с тем, отметим, что внесение изменений к действующей Конституции Украины в настоящее время является одним из необходимых условий полноценной реформы органов прокуратуры (*Матеріал підготовлено за використанням таких джерел інформації: <http://www.pravda.com.ua/rus/news/2013/10/13/6999882/>; <http://www.pravda.com.ua/columns/2013/10/10/6999692/>; http://zn.ua/POLITICS/provesti-polnocennoe-reformirovanie-prokuratury-bez-izmeneniy-konstitucii-slozhno-schitayut-v-udare-129568_.html; <http://rus.newsru.ua/ukraine/06nov2011/authoritarian.html>*).

Л. Присяжная, науч. сотр. НЮБ НБУВ

Налоговая амнистия как источник наполняемости бюджета

По данным Госказначейства, факт выполнения доходов за 10 месяцев 2013 г. составил 117,1 млрд грн, что составляет 91,9% от первоначального ориентира. Причем, плановые показатели за указанный период выполнить не удалось ни налоговикам, ни таможенникам.

У правительства есть два варианта выхода из создавшейся ситуации – либо урезание расходов, либо поиск новых источников наполняемости бюджета.

Что касается первого варианта, то в расходной части государственного бюджета наибольшую часть занимают социальные расходы. И, несмотря на то, что они из года в год растут, несмотря на сложную экономическую ситуацию в стране, связанную с рядом проблем, таких как мировой кризис, рецессия на глобальных рынках, уменьшение доходов от внешней торговли, проблемы с экспортом товаров в Россию и проч., премьер-министр Н. Азаров 12 ноября в Киеве в ходе

встречи с представителями всеукраинских общественных объединений инвалидов заявил, что правительство не станет сейчас уменьшать средства на выплату социальных расходов (пенсий, зарплат, пособий).

Таким образом, правительство будет искать новые источники наполняемости бюджета.

Одним из вариантов пополнения государственного бюджета является налоговая амнистия. Налоговая амнистия – это ограниченная по времени возможность для налогоплательщиков оплатить определенные суммы в обмен на списание задолженности по налоговым платежам (включая проценты и штрафы) по отношению к предыдущим налоговым периодам, без привлечения к уголовной ответственности. На тех, кто не воспользовался возможностью оплатить все задолженности по налогам в период амнистии, по ее окончании налагаются еще более жесткие штрафы.

Следует отметить, что наряду с налоговой амнистией существует амнистия капиталов, которая подразумевает вовлечение средств в легальный оборот с попутным расширением налогооблагаемой базы, при этом амнистия сопровождается полным или частичным освобождением от уплаты налогов и, естественно, от ответственности за неуплату налогов.

В Украине попытки проведения налоговых амнистий предпринимались в разные годы (первые попытки были при Л. Кучме), но так и не были реализованы.

Тем временем в Верховной Раде зарегистрирован проект закона № 3590 «О легализации доходов юридических и физических лиц», автором которого является представляющий в Верховной Раде «Партию регионов» Г. Смитюх.

Законопроектом предполагается, что в течение года юридические и физические лица-граждане Украины смогут в добровольном порядке задекларировать доходы, в частности деньги, ценные бумаги, движимое и недвижимое имущество, имущественные права, объекты за рубежом, с которых не были уплачены налоги. В течение 10 дней Министерство юстиции

будет выдавать свидетельство о легализации доходов, плата за которое составит 1 % от стоимости легализованных активов.

Декларация, представленная в Министерство юстиции, должна содержать информацию о субъекте легализации, перечень имущества, его местонахождение и стоимости. При этом субъекты освобождаются от обязательства раскрывать источники получения доходов (закон не распространяется на доходы, полученные преступным путем). Согласно законопроекту, предоставленные Минюсту данные не подлежат проверке контролирующих органов. Таким образом, государство гарантирует, что против субъекта легализации не начнется уголовное или административное преследование в рамках амнистии капиталов.

В то же время к чиновникам, нарушившим конфиденциальность информации об указанных в декларациях доходах, может быть применена санкция в виде ограничения свободы до пяти лет либо лишения свободы на тот же срок и трехлетним запретом занимать определенные должности. «Хотя на практике доказать факт разглашения информации конкретным лицом крайне сложно. Поэтому виновные лица без труда смогут избежать наказания», – считает руководитель департамента, адвокат АФ «Грамацкий и Партнеры» И. Реутов.

Тем не менее, по мнению Г. Смитюхи, только в год проведения налоговой амнистии 1%-ный сбор за свидетельства может принести бюджету дополнительные 3–3,5 млрд грн. В дальнейшем, по мнению автора законопроекта, детенизация доходов и увеличение базы налогообложения позволят ежегодно наращивать налоговые поступления.

Однако юристы отмечают, что в краткосрочной перспективе возможность налоговой амнистии может дать и обратный эффект. «Добросовестные налогоплательщики сегодня отдают государству 15–17 % от своего дохода (подоходный налог) или 19 % (налог на прибыль). В то же время теневикам позволяют выложить из своих карманов всего 1 % от скрытого дохода без перспективы дополнительных взысканий и ответственности. Поэтому возникает логичный вопрос: не

возрастет ли количество желающих скрыть свои доходы, чтобы в дальнейшем воспользоваться таким заманчивым предложением», – допускает юрист ЮК «Конов и Созановский» И. Павлюк.

Другими словами, в течение года, пока будет действовать налоговая амнистия, предприятия теоретически смогут декларировать полученные доходы как нелегальные (благо законопроект не ограничивает количество подаваемых уточненных деклараций) и вместо всех предусмотренных действующим законодательством налогов и сборов уплачивать лишь 1% от заявленной суммы.

Однако 1%-ная ставка, выглядящая незначительной для большого теневого бизнеса, может оказаться неподъемной для рядовых граждан, так как им придется светить доходы, накопленные не за один десяток лет. Размер налога в абсолютных цифрах может отпугнуть потенциальных декларантов.

По мнению экспертов, в случае, если такая норма будет установлена, плата за выдачу свидетельства должна корректироваться в зависимости от категории лиц, декларирующих доходы, и суммы задекларированных доходов. Поскольку к объектам легализации законопроект относит, в том числе, недвижимое и движимое имущество, процедура определения стоимости всех задекларированных доходов также будет спорным моментом. Также эксперты отмечают, что законопроект не учитывает в полном объеме источники доходов, к которым, например, могут относиться дивиденды и роялти, наследство, доходы именно от продажи движимого или недвижимого имущества, или его аренды. В аналогичном законопроекте, разработанном в свое время С. Терехиным, была предложена фиксированная ставка – эквивалент 1000 евро. «Такой механизм был бы более эффективен при амнистии капиталов, поскольку является больше символической платой, чем источником пополнения государственной казны», – считает И. Реутов.

Среди нововведений законопроекта № 3590, на которые обращают внимание эксперты, являются положения, гарантирующие конфиденциальность информации, которая будет предоставлена в процессе легализации

доходов. В частности, к такой информации законопроект относит общую информацию о субъекте легализации (в том числе паспортные данные и идентификационный номер для физических лиц), а также перечень объектов легализации, их стоимость и местонахождение.

«С одной стороны, в соответствии с законопроектом, сведения об объектах легализации, их местонахождении и стоимости не подлежат проверке налоговыми или иными контролирующими органами. С другой стороны, достаточно интересным является тот факт, что согласно законопроекту, именно министр юстиции определяет перечень лиц, которым предоставляется доступ к такой информации. Кроме того, информация может быть предоставлена Министерством юстиции правоохранительным органам в случае возбуждения уголовного дела против лица, задекларировавшего доходы. И хотя в данном случае, согласно законопроекту, решение о согласии на предоставление принимается коллегиально на заседании Верховного суда Украины, законопроект дает возможность третьим лицам получить доступ к такой информации, например, в ходе рассмотрения Верховным судом Украины соответствующего заявления о предоставлении согласия», – отмечает руководитель корпоративной практики ЮК «Алексеев, Боярчуков и партнеры» Ю. Кильчинская.

Кроме того, законопроектом предусмотрена аннуляция свидетельства о легализации Минюстом. «Такое аннулирование происходит при вступлении в законную силу приговора о привлечении субъекта легализации к уголовной ответственности за преступление, в случае совершения которого не допускается проведение легализации доходов в соответствии с законопроектом. Например, тяжкие преступления против основ национальной безопасности Украины, а также жизни и здоровья человека. Кроме того, Министерство юстиции имеет право аннулировать свидетельство в случае, если судом установлено, что лицом была подана недостоверная информация о перечне объектов

легализации и их местонахождении», – объясняет Ю. Кильчинская.

Что касается Министерства доходов и сборов, которое неоднократно обещало ввести всеобщее декларирование доходов физических лиц, то правовую оценку предложенного механизма они смогут дать, когда документ официально поступит в ведомство.

В свою очередь, Г. Смитюх не верит в поддержку налогоплательщиков. «Одна из целей законопроекта – успокоить бизнес и дать гарантии, что за прошлое его проверять не будут. Однако это невыгодно контролирующим органам, так как снижается возможность проведения проверок», – считает он.

Между тем следует отметить, что налоговую амнистию как путь пополнения бюджета страны с переменным успехом применяли в Аргентине, Индии, Италии, Пакистане, США, Франции, Бельгии, Ирландии, в других странах. Например, в Швейцарии, по данным ее федерального налогового агентства, амнистия налога на имущество проходила в 1940 г., где необходимый единовременный взнос составлял 15 % от декларированного имущества. В 1944 г. в результате полной налоговой амнистии был получен сбор в размере 3 % от общих налоговых поступлений, в 1968 г. сбор составил 6 %. Важно отметить, что в Швейцарии был проведен референдум для выявления общественного согласия на проведение акции.

Ирландия проводила 10-месячную кампанию по уплате задолженностей по подоходному налогу без штрафных санкций с января 1988 г. В результате сбор составил 750 млн долл. США, что многократно превысило ожидания (50 млн долл.). Причинами успеха западные аналитики единогласно признают такие обстоятельства, как беспрецедентность налоговой амнистии, акцент на одноразовость акции, ужесточение мер пресечения после амнистии, увеличение количества аудиторов, увеличение штрафов и пени за неуплату налогов, сопровождавшееся расширением полномочий.

В США, согласно данным Федерального налогового управления, с 1982 по 1997 г. около 40 штатов провели 62 налоговые амнистии. Сборы от данных акций составляли от 0,008 %

(штат Луизиана) до 2,6 % (штат Нью-Джерси) от общей суммы налоговых сборов. Длительность амнистии составляла от 3 дней (штат Северная Каролина, 1989) до 6 месяцев (штат Оклахома, 1984). Большинство штатов проводило полную налоговую амнистию, за исключением штата Аризона (1982), штата Калифорния (1984), штата Айдахо (1983), штата Оклахомы (1984) и штата Техас (1984), где налоговой амнистии подлежал только подоходный налог. Одним из наиболее высоких показателей по сборам от амнистии был отмечен округ Колумбия. Налоговая амнистия, проводившаяся с июля по сентябрь 1987 г., принесла в бюджет 100 млн долл. США, т.е. около 0,3 % от ВВП 1987 г.

Налоговая амнистия проводилась также в странах СНГ – в России, в Молдове, в Кыргызстане, в Грузии и Казахстане. В частности, в Молдове задекларировали свои доходы 32 тыс. человек. В Казахстане в 2001 г. в ходе амнистии было легализовано 6,8 млрд долл. В результате власти собрали \$ 480 млн. Из них 80 % граждане внесли наличными деньгами, из-за рубежа пришло \$ 50,5 млн. В качестве стимула власти провели налоговую реформу: НДС был снижен на 4 процентных пункта, до 16 %, а социальный налог – на 5, до 21 %.

В России в 2007 г. закон позволял до конца года заплатить всего лишь 13 % налогов от суммы доходов, полученных до 2006 г. включительно и не задекларированных ранее. В связи с тем, что это нововведение коснулось только финансовых средств, находящихся внутри страны, желаемого эффекта «амнистия капитала–2007» не принесла.

В прочем эксперты не сомневаются, что законопроект о легализации доходов может быть принят в кратчайший срок. Ведь полная легализация, как упоминалось выше, должна дать зеленый свет другому проекту – всеобщему декларированию доходов физических лиц, срок реализации которого намечен на май 2014 г.

Однако одного закона, скорее всего, может оказаться недостаточно, необходимы дополнительные мотивирующие факторы: выполнение гарантий относительно отсутствия ответственности, защита права личности, раскрытия информации о его доходах и их

источниках (По матеріалам Інтернет-СМИ: <http://sud.ua/news/2013/11/13/57062-v-ukraine-mogyt-primenit-nalogovuyu-amnistiyu-video>; <http://ivona.bigmir.net/showbiz/stars/381547-Ukrainskie-zvezdy-prjachutsja-ot-nalogov-i-berut-lipovye-kredity>; http://zib.com.ua/ru/44313-verhovnoy_rade_predlozhili_obyavit_nalogovuyu_amnistiyu.html; [\[nojabr2013ds/46-652/114732.htm\]\(http://nojabr2013ds/46-652/114732.htm\); <http://uainfo.org/yandex/print:page,1,227521-kak-provesti-v-ukraine-nalogovuyu-amnistiyu.html>; <http://www.versii.com/news/291223>; \[http://zib.com.ua/ru/44313-verhovnoy_rade_predlozhili_obyavit_nalogovuyu_amnistiyu.html\]\(http://zib.com.ua/ru/44313-verhovnoy_rade_predlozhili_obyavit_nalogovuyu_amnistiyu.html\); <http://ubr.ua/business-practice/laws-and-business/legalizaciia-dohodov-popytka-3-26421219.11.2013>\)](http://www.depo.ua/ru/delovaja-stolica/2013ds/</p>
</div>
<div data-bbox=)

О.Кривецький, голов. ред. НЮБ НБУВ

Проблеми трансплантології в Україні

Останнім часом широкий резонанс у громадськості викликав розроблений у Міністерстві охорони здоров'я України і зареєстрований у парламенті законопроект щодо внесення змін до Закону України «Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людині», що дозволяє запровадити «презумпцію згоди» на вилучення внутрішніх органів після смерті людини для пересадки їх іншим особам незалежно від його особистого бажання стати донором. Згідно з чинним законодавством, а саме Законом України «Про трансплантацію органів» (ст. 16), посмертне донорство у нашій країні можливе лише у випадку прижиттєвої згоди людини, або у разі дозволу родичів померлого. Однак, у більшості випадків родичі померлої людини, які знаходяться у шоковому психологічному стані, нездатні об'єктивно оцінити ситуацію питання про порятунок чужої їм людини, і, як правило, відмовляються підписувати дозвіл на трансплантацію органів. Тому черговою спробою повернутися до питання трансплантології в Україні й стали ініційовані МОЗ зміни до Закону України «Про трансплантацію органів». У пояснювальній записці до проекту закону нардеп-регіонал Є.Карташов зазначає, що розробленню нової редакції закону сприяло недосконале державне регулювання діяльності державних і комунальних закладів та наукових установ, пов'язаної з трансплантацією органів та інших анатомічних матеріалів, що у багатьох випадках призводить до виникнен-

ня ситуацій, які унеможливають збереження життя людини. За його словами, першочергово потребують перегляду положення закону щодо встановлення умов та порядку застосування трансплантації, правовідносин, що виникають у разі взяття гомотрансплантатів у живих донорів. Депутат запевняє, що з прийняттям нової редакції закону будуть впроваджені нові організаційні засади державного регулювання діяльності, пов'язаної з трансплантацією, удосконалено систему державного контролю, що дасть змогу підвищити якість надання медичних послуг.

Ініціатива перетворення померлих українців на потенційних донорів органів (мається на увазі «донорство за замовчуванням») озвучується в Україні вже не перший рік. Однак питання легалізації у повному обсязі трансплантології та наведення порядку на цьому ринку, жодним законом до кінця не врегульоване.

Варто було б згадати найгучнішу справу в історії сучасної України – «справу чорних трансплантологів» з Національного Інституту хірургії та трансплантології ім. А. Шалімова, за якої трьом лікарям інституту було висунуте звинувачення за ст. 149 Кримінального кодексу України (торгівля людьми або інша незаконна угода щодо передачі людей). За інформацією міліції, столичні лікарі входили до складу злочинного угруповання, учасники якого без певної медичної освіти впродовж тривалого часу займалися пересадкою органів.

Міністр охорони здоров'я України Р. Богатирьова нещодавно також повідомила, що створення системи координації у сфері трансплантації та єдиного керівного органу можливо лише після ухвалення закону про «презумпцію згоди» на посмертне донорство.

«Сьогодні склалося ставлення до трансплантології як до винятково медичної практики чорного ринку, де медик бачить тільки заробіток від продажу органа. Це підштовхнуло нас прийняти закон, який дозволив би за виявленої за життя відсутності незгоди проводити вилучення органів і тканин у померлої людини.» – сказала Р. Богатирьова. У разі ухвалення законопроекту в Україні має бути визначено, яка структура буде обслуговувати «банк органів», як буде формуватися система координаторів і як вона буде узгоджуватися зі штатними розкладами лікарень. Чиновники з МОЗ обіцяють, що «чорного ринку» торгівлі органами людей не буде.

За прогнозами фахівців, до 2020 р. більше 60% операцій в Україні буде пов'язано з трансплантацією органів, тканин або клітин. Щорічно пересадка органів потрібна близько 4,5 тис. українців, з них: 2 тис. людей потребують пересадки нирок, 1,5 тис. – печінки, 1 тис. – серця. За цього, кількість проведених у країні операцій не перевищує 120-ти на рік. Всього у період з 1996 по 2013 рр. в Україні було проведено лише 1 тис. 354 операції з трансплантації нирки, 130 пересадок печінки і 8 трансплантацій серця. Для порівняння, в США щорічно роблять близько 24 тис. операцій з трансплантації. В Україні на 1 млн. жителів припадає 1,6 пересадок, тоді як в Австрії – 81,5, а в Іспанії – 85,6 пересадок.

Для вирішення цієї проблеми у 2011–2012 рр. з державного бюджету було виділено близько 1 млрд. грн. Багатьом українцям доводиться або роками чекати допомоги держави, або за власні кошти виїжджати за кордон заради рятівної операції. Щодо ризику процвітання «чорного» ринку органів, то Р. Богатирьова вважає, що таке у нашій країні у принципі неможливо. Також міністр відзначає, що у суспільстві ставлення до добровільного донорства все ще складне, хоча законопроект і пройшов публічні

обговорення. «Зараз народні депутати виявили бажання дати нам підтримку і зробити все, щоб закон, що регламентує презумпцію згоди, було прийнято, і він почав діяти якомога швидше», – додала міністр.

У багатьох країнах вже діє принцип презумпції згоди (якщо людина не написала перед смертю заяву про відмову від донорства, вона автоматично стає донором після смерті), серед яких Росія, Білорусь, Італія, Австрія, Ізраїль та інші. Лікарі впевнені, що трансплантологія має працювати в Україні, як у цивілізованих країнах, оскільки безліч хворих українців потребують пересадки органа для подовження життя.

Водночас медичні адвокати наполягають на детальному вивченні закону. У випадку, якщо він передбачає не тільки видалення з тіла нирок, печінки, серця, але і сухожилів, м'язів, шкіри, і це ніяк не регулюється, то родичам попросту не буде кого ховати. З цим погоджуються і представники церкви, які вважають, що людина має залишити цей світ такою, якою вона і з'явилася у ньому під час народження і усіляке анатомічне втручання з видалення певних органів є не тільки неприродною, протиправною дією, що суперечить закону, але і гріховною, бездуховною справою. Проте автори закону запевняють, що подібних зловживань не буде завдяки суворому контролю.

О. Толстанов – заступник міністра охорони здоров'я України: «Ми усвідомлюємо, що українському суспільству важливо, аби діяльність трансплантологічної галузі була максимально прозорою і відкритою. Наразі в Україні існує лише вісім трансплантаційних центрів, і, на жаль, ми не можемо сказати, що рівень розвитку цієї галузі медицини є максимально задовільним». Основна проблема, на його думку, полягає не у відсутності кадрів (навпаки, рівень кваліфікаційної допомоги вітчизняних лікарів, за оцінками світових фахівців, дозволяє проводити усі маніпуляції, необхідні для розвитку трансплантології на високому рівні), а в юридичному та правовому забезпеченні. «Для цього потрібно внести зміни до Закону України «Про трансплантацію органів та інших анатомічних

матеріалів людини, – наголосив він. – Галузь трансплантології повинна працювати як злагоджений механізм». Наразі в Україні виконується лише 70–80 трансплантацій нирки на рік, 12–15 трансплантацій печінки, а пересадка серця за 20 років була виконана лише восьми пацієнтам. Водночас потреба у трансплантації органів громадянам України на сьогодні становить 2 000 пересадок нирки на рік, 1 500 пересадок печінки, та близько 1000 пацієнтів щороку потребують трансплантації серця.

Цікаво, що сьогодні майже третина громадян України готові віддати свої внутрішні органи для посмертної трансплантації. Про це повідомив директор клінічної лікарні «Київський міський центр серця» Б. Тодуров під час нещодавнього брифінгу з нагоди десятої річниці від дня першої успішної пересадки серця в Україні в МОЗ України. За словами фахівця, на сьогодні Україна потребує чіткої схеми обліку потенційних донорів, що дозволить у відносно стислі терміни проводити необхідні операції з пересадки органів. «Ця схема чудово функціонує у західних країнах, і, зокрема, у США, – нагадав Б. Тодуров. – Там людині, яка дала згоду на таку посмертну пересадку, ставлять у водійське посвідчення відповідний штамп; таку практику необхідно перейняти і нам». Втім, зазначив лікар, в Україні водійські права мають далеко не усі потенційні донори, а тому законодавцям і медикам варто опрацювати інші механізми отримання інформації про таких людей.

«Трансплантація органів для держави насправді коштує в три-чотири рази дешевше, аніж гемодіаліз, але це питання в Україні гальмується» – сказав керівник львівського центру трансплантації І. Кобза. Медик зазначив, що навіть зараз, зокрема, у судинній хірургії, в Україні вже є деякі моменти використання трансплантації, тому вкрай необхідне прийняття законопроекту про трансплантацію в Україні. «Це потрібно для медицини. У рік можна буде проводити 1–2 тисячі операцій, рятуючи людям життя», – пояснив він. Медик додав, що у цьому році в Україні зроблено лише 17 операцій з пересадки органів від рідних брата

чи сестри. За словами експерта, прийняття законопроекту запровадить в Україні так звану норму презумпції інформованої згоди, таку, яка, наприклад, діє у Швеції.

Проте керівник Київського міського клінічного бюро судово-медичної експертизи В. Юрченко вважає, що «консультації з родичами потенційного донора внутрішніх органів щодо майбутніх операцій позбавлені усілякого сенсу, а, відтак, не повинні практикуватися. Не можна рідним щойно загиблої людини пропонувати вилучити у неї, скажімо, нирку або печінку – у кращому випадку ми викличемо у них шок. Таким чином, просити відповідного дозволу безглуздо». Як зазначив аналітик, у цьому випадку йдеться про морально-етичні норми, дотримання яких часто може призвести до негативного результату. У якості виходу з цієї ситуації В. Юрченко пропонує створити таку базу даних, в якій було б зазначено прижиттєве бажання потенційного донора віддати органи для трансплантації без узгодження з його близькими.

А ось Голова парламентського комітету Верховної Ради з питань охорони здоров'я Т. Бахтеєва вважає, що законопроект про презумпцію згоди трансплантації органів після смерті насправді не вирішить проблеми з пересадкою органів в Україні, а тільки нашкодить нашому суспільству. На її думку, в Україні необхідно створити єдиний державний орган, який відповідав би за трансплантацію. Т. Бахтеєва також зазначила, що законодавча база в Україні щодо питання трансплантації досить дієва і її не варто змінювати. «Якщо говорити про проблеми, то варто акцентувати на покращенні та збільшенні матеріально-технологічної бази. – каже вона. – Більш того, треба створити єдиний центр трансплантації, що дозволить збільшити кількість таких операцій, адже ми перестали розвивати цю галузь через слабку матеріальну базу. Не дивно, що на сьогодні в Україні діє лише кілька центрів трансплантації – і це катастрофічно мало». Депутат додала, що Україну цілком можна вважати родоначальником трансплантації, адже перша операція з трансплантації пройшла саме у нас.

І дійсно, Україну називають колискою клінічної трансплантології, бо саме у нашій країні у 1933 р. у Харкові Ю. Вороний вперше у світі виконав органну трансплантацію – пересадив нирку від донора-трупа. А десять років тому в Україні в Інституті хірургії та трансплантології успішно було зроблено операцію Е. Соколову, якому пересадили серце 26-річного чоловіка, і який святкує свій перший ювілей з новим серцем.

Як, бачимо, до питання про можливість вилучення внутрішніх органів на законодавчому рівні підійшли вже майже впритул. І даний законопроект, можливо, не тільки дозволить розширити пропозицію органів, але й допоможе досягти концептуальних змін в українському суспільстві. Однак, пожертвування органів

за замовчуванням повинно ґрунтуватися на принципах взаємної відповідальності. Тому реформування законодавчої бази та формування національної системи трансплантації, концепції розвитку трансплантаційної служби у нашій державі потребують обережного ставлення до цього питання, його громадського обговорення з залученням фахівців у даній галузі, юристів, парламентарів, представників релігійних кіл. Адже далеко не кожен українець, що не підписав за життя відмову стати потенційним донором, бажає бути розібраним на «деталі». І з цим треба рахуватися, бо ми живемо в гуманному суспільстві, в якому повага до людини є найсвятішим принципом, а його права і свободи захищено Конституцією.

О. Клименко, влас. кор. НЮБ НБУВ

Трудове рабство: причини та шляхи подолання

Рабство є однією із найдавніших форм експлуатації людини. Зазнаючи протягом століть змін, як за формою, так і за змістом, рабство та пов'язана із ним работоргівля не зникли до цього часу, а наразі отримали у світі свій прояв у ще більш потворному вигляді.

Рабство і у сучасному світі, як це не парадоксально, становить глобальну проблему і супроводжується, відповідно, низкою порушень прав людини. Навіть з урахуванням прихованого характеру сучасного рабства, а також того, що жертвами зловживань зазвичай стають вихідці із незахищених верств населення, яких страх і необхідність вижити змушують мовчати про своє становище, є достатньо свідчень, які вказують на значне поширення цього ганебного явища.

Особливе занепокоєння в українських правозахисників викликає сучасний стан зайнятості населення України, що значною мірою сприяє поширенню працевлаштування українських громадян за кордоном. Там їх використовують як дешеву робочу силу, оскільки заробітну плату в більшості випадків вони отримують набагато нижчу, ніж громадяни

країни-роботодавця, перевтілюючись, в деяких випадках, на так званих прихованих рабів.

Україна займає вісімдесят шосте місце у рейтингу світового рабства Global Slavery Index 2013, складеному австралійською правозахисною організацією Walk Free Foundation. За даними авторів дослідження, число людей, що знаходяться в рабстві на території України, складає від 110 до 120 тис. чоловік. Серед найближчих сусідів України по рейтингу світового рабства є: Молдова (6 місце), Росія (49), Польща (62). А до п'ятірки країн з найвищим рівнем рабства увійшли Мавританія, Гаїті, Пакистан, Індія, Кот-д'Івуар. Найменший рівень рабства зафіксовано у Великобританії та країнах Скандинавії. За даними Global Slavery Index 2013, під критерії сучасного рабства у світі потрапляють близько 29,8 млн. чоловік. Серед країн-лідерів, які вносять найбільший вклад у світове рабство, є Індія, де рабів понад 15 млн. та Китай (близько 3 млн.).

За даними Міжнародної організації з міграції за роки незалежності жертвами работоргівлі стали 130 тис. громадян України, яких спритні ділки не тільки продають за кордон, а й експлуатують всередині держави.

Про це повідомив голова Представництва Міжнародної організації з міграції (МОМ) в Україні Манфред Профазі. За його словами, Україна протягом останнього часу стала ще й країною призначення для торговців людьми, а не тільки країною походження товару та транзиту. В останні роки в Україні зросла також кількість іноземців, які постраждали від торгівлі людьми, що за прибутковістю посідає третє місце в світі після торгівлі наркотиками та зброєю. М. Профазі наголосив ще й на тому, що тенденції торгівлі людьми зараз зазнають змін. Якщо раніше торгували переважно жінками, яких продавали у сексуальне рабство, то зараз все більше українців продають для трудової експлуатації. Окрім того, серед потерпілих від работорговців зростає кількість чоловіків, зазначив представник МОМ в Україні.

«В Україні збільшується кількість людей, яких проти їхньої волі змушують займатися фізичною працею, – говорить речниця Міжнародної організації з міграції (МОМ) в Україні В. Жлуктенко. – Більшість постраждалих від дій работорговців є чоловіки, оскільки трудова експлуатація за кілька минулих років випередила сексуальну». За словами В. Жлуктенко, у пастку работорговців дуже часто потрапляють люди з невлаштованим життям, передусім ті, які мають певні соціальні проблеми. Також тут є дуже багато психологічних чинників. Якщо говорити про чоловіків, які нині є основною групою постраждалих, то їм дуже складно, насамперед, психологічно визнати, що вони опинилися в такій ситуації, і самостійно ідентифікувати себе як людину, яка постраждала від работоргівлі, вони не завжди готові.

«Подолання такого ганебного явища як торгівля людською працею можливо лише за умови консолідації зусиль уряду, міжнародної спільноти та використання кращих світових практик», – зазначає заступник голови парламентської фракції Партії Регіонів С. Тігіпко.

Однією із сучасних форм рабства є також експлуатація сексуальна. Прихильники руху проти рабства сьогодні продовжують справедливо стверджувати, що рабство

включає торгівлю людьми, яка проводиться із будь-якою метою, у тому числі й з метою проституції. Це пояснюється тим, що зазвичай жінки поневолюються сутенерами і клієнтами, які поводяться з ними як із товаром. У наш час практика нелегального перевезення й експлуатації жінок задля заняття проституцією набула значного поширення. Це підтверджуються багатьма документами та свідченнями самих жінок.

На думку експертів, окрім сексуального рабства у його традиційному розумінні та інших традиційних різновидів работоргівлі, практика сучасного світу охоплює також торгівлю людьми, зокрема, дітьми, дитячу проституцію та порнографію, експлуатацію дитячої праці, а також боргову кабалу, торгівлю людськими органами тощо. Слід мати на увазі, що між різноманітними формами рабства не існує чітких розмежувань. Ті самі групи людей часто стають жертвами одразу кількох різновидів сучасного рабства – наприклад, експлуатації дитячої праці та дитячої проституції.

Останнім часом, на жаль, почастишали викрадення та продаж дітей і підлітків і в Україні. І це незважаючи на те, що ст. 149 КК України передбачає покарання від трьох до восьми років за торгівлю людьми, або здійснення стосовно них будь-яких інших незаконних дій з метою експлуатації її праці, використання в порнобізнесі, втягнення до боргової кабали тощо. Завдяки дослідженням виявлено такі факти торгівлі дітьми, коли торговці пропонують громадянам України продати своїх власних дітей, а вагітним жінкам – зробити це відразу після пологів. При цьому вартість дитини коливається від однієї до двох тисяч доларів США.

Експорт дітей за кордон із країн СНД, зокрема з України, значно активізувався після розпаду СРСР, і дедалі частіше транснаціональні організовані злочинні угруповання купують і продають дітей, не рахуючись із державними кордонами. Останнім підтвердження цього став факт затримання в Італії уродженки України призерки Олімпіади-1988 р. з вітрильного спорту Л. Москаленко, яку підозрюють у причетності до міжнародного злочинного

угруповання з торгівлі людьми, викрадення дітей та перевезення їх за кордон.

Судові процеси, які пройшли у деяких областях України, також свідчать про те, що практика торгівлі дітьми має місце і в нашій країні. Українських дівчаток зазвичай перевозять до Польщі, Туреччини і країн Балтики, або у столиці західноєвропейських держав. Можна відстежити тенденцію тісного зв'язку торгівлі дітьми із проблемою дитячої проституції. Сьогодні проституція неповнолітніх перетворилася на справжню галузь економіки, яка приносить надприбутки експлуататорам. Масова дитяча проституція існує як у бідних, так і у промислово розвинених країнах. За даними ЮНЕСКО, лише у США близько 100 тис. дітей є втягненими у цю "індустрію". В Україні ж офіційно реєструється незначна кількість випадків дитячої проституції, що пояснюється високим рівнем латентності цього явища у нашій країні. І хоча в Україні проституція неповнолітніх ще не досягла таких масштабів як у Таїланді, Японії, на Філіппінах та у деяких інших регіонах, проте це не дає підстав вважати ситуацію, пов'язану із цією проблемою, менш гострою. Катаклізми соціального і морального характеру в нашій країні дозволили представникам кримінального бізнесу значно розширити сферу організованих сексуальних послуг за рахунок експлуатації дітей і неповнолітніх.

Великі можливості для експлуатації дитячої сексуальності відкриває пов'язана з нею дитяча порнографія, що теж користується попитом і відтак приносить великі прибутки. Нині розповсюдження дитячої порнографії є проблемою світового рівня. Для реалізації цієї продукції, а також для організації її комерційного обігу та подальшого розміщення у різноманітних виданнях злочинці використовують широко розгалужену мережу книжкових магазинів і секс-шопів. Одним із сучасних засобів передачі продукції дитячої порнографії є розповсюдження її каналами міжнародної комп'ютерної мережі Інтернет. Проблема дитячої порнографії і проституції набула таких загрозливих розмірів, що

представники країн-членів ООН були змушені створити "Програму дій щодо запобігання торгівлі дітьми, дитячій проституції і дитячої порнографії". Для протидії цим злочинам міжнародна громадськість закликає провадити узгоджені заходи на національному, регіональному і міжнародному рівнях.

Саме недосконалість українського законодавства, безкарність отримання дитячих секс-послуг та їх доступність приваблюють іноземних ділків, що призводить до зростання попиту на цей «товар» у нашій країні. Тому Україна все більше ідентифікується у світі як країна доступного сексу. «Серйозні зміни у сфері протидії цьому ганебному явищу можуть відбутися лише тоді, коли Україна стане активною учасницею Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуальних зловживань, яку вона підписала ще 14 листопада 2007 р., – переконаний ректор Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук О. Бандурко. – Адже, ратифікувавши цей міжнародний документ, спрямований на захист прав дітей, наша держава взяла на себе зобов'язання вжити усіх необхідних законодавчих, адміністративних та інших заходів для захисту дітей від усіх форм насильства, експлуатації та приниження».

Чинне українське законодавство не містить спеціальних положень, спрямованих на вирішення проблеми дитячого секс-туризму. Так, ст. 155 ККУ встановлюється відповідальність за статеві зносини з особою, яка не досягла статевої зрілості, у вигляді обмеження волі на строк до 5-ти років або позбавлення волі на той самий строк. Проте питання про досягнення особою статевої зрілості вирішується судово-медичною експертизою.

«Іншими словами, українське законодавство не пов'язує досягнення статевої зрілості з досягненням якогось конкретного віку, що не відповідає міжнародним стандартам, тому слід внести до зазначеної норми відповідні зміни, – упевнений пан Бандурко. – Паралельно необхідно привести у відповідність до міжнародних стандартів Кримінально-

процесуальний і Кримінальний кодекси, закони «Про охорону дитинства», «Про захист суспільної моралі» та скоординувати зусилля правоохоронних органів, соціальних служб і громадськості. Лише за таких умов ми можемо захистити від насилля й сексуальної експлуатації наших дітей», – резюмує науковець.

За останніми даними в Україні сьогодні майже 700 тис. дітей залучаються також до економічної діяльності. Більшість із них працюють у домашньому господарстві, але багато дітей мають і постійну роботу. При цьому було виявлено понад 240 тис. працюючих дітей, які ніде не навчаються. Із 347 тис. дітей, опитаних щодо умов праці, майже 33 тис. повідомили, що виконують важку фізичну роботу, 9 тис. піддаються високій нервовій напрузі, майже 4 тис. не мають права на обід чи перерву, 27 тис. працюють за умов високої запиленості чи загазованості, а 12,5 тис. – у холодних приміщеннях. За нормальних умов, на думку дітей та їх батьків, працюють лише 244 тис., тобто умови праці більш ніж 100 тис. дітей важко назвати задовільними. Показовим є той факт, що майже половина неповнолітніх працює через бажання мати власні кошти, кожний четвертий – через фінансову скруту, кожний восьмий хоче набути професійні та практичні навички. Виявлено, що як правило, експлуатуються діти, які належать до національних меншин або родин іммігрантів. За твердженням юристів, до трудової діяльності можуть залучатися діти віком від 14-ти років і обов'язково за згодою їх батьків. До того ж робочий день їх повинен складати від 4 до 6 год. Проте насправді дитяча праця, як правило, експлуатується без відома їх батьків і здебільшого по 8 год на добу.

Кожна держава повинна вживати дієвих заходів щодо недопущення залучення дітей до неприйнятних форм дитячої праці, надання їм необхідної та належної допомоги, безперешкодного доступу до безкоштовної початкової освіти та, у разі необхідності, до професійно-технічної підготовки. Адже часто-густо замість того, аби отримати належну освіту, діти, насамперед з проблемних родин,

вимушені поповнювати лави дешевої рабської робочої сили.

Безумовно, проблему рабства не може бути вирішено силами однієї чи кількох держав. Тут є необхідним багатостороннє міжнародне співробітництво і тісна конструктивна взаємодія усіх держав на основі принципів повної рівності, поваги до суверенітету, сумлінного виконання договірних зобов'язань і норм міжнародного права.

Отже, незважаючи на досягнутий прогрес у справі захисту прав людини і людської гідності, у багатьох регіонах світу все ще зберігаються різні форми сучасного рабства. Хоча захист від зловживань, що підпадають під широке визначення терміна «рабство», передбачається багатьма міжнародно-правовими нормами, утім, у міжнародному законодавстві відсутній документ, у якому було б законодавчо закріплено захист людини від усіх форм рабства. Вже давно визріла необхідність прийняття такого документа на міжнародному рівні, що має істотно полегшити боротьбу із різними проявами рабства. У свою чергу, кожна держава повинна зробити все необхідне, щоб шляхом здійснення своїх національних заходів і міжнародного співробітництва захистити кожну людину від подібних протизаконних дій.

Задля цього, насамперед, у законодавстві України потрібно встановити кримінальну відповідальність за залучення до рабства, адже кожен громадянин нашої держави заслуговує на кращу долю і вільний вибір гідної праці!

О. Саморукова, пров. бібліограф НЮБ НБУВ

Муніципальна страхова медицина

Найближчим часом мешканців столиці очікують нові реформи у сфері медичного обслуговування. Місцева влада ініціювала питання про введення в столиці муніципальної страхової медицини. Влада сподівається, проект запрацює вже до нового року.

Проект рішення розробили в Департаменті комунальної власності КМДА, а зараз його вивчають комісії Київради. Планується, що вже на одній з найближчих сесій його винесуть на голосування. «Кілька столичних КП отримають право придбати страхову компанію, а КМДА повинна здійснити її відбір. Потім ми зарахуємо її в комунальну власність», – розповів директор Департаменту Д. Парфененко.

А отрадник голови КМДА Д. Турчак уточнює, що вже отримали шість заявок від компаній-претендентів. В департамент комунальної власності Київської міськдержадміністрації (КМДА) були подані заявки від таких компаній, як «Добробут і Захист», «Поїнт», «Контакт Страхування», «Унік», «Крона», страхове товариство «Мегаполіс». Для відбору проведуть конкурс. Але, як саме він буде проходити Д. Турчак – не пояснює.

Суму, яку потрібно заплатити за реалізацію нововведення, поки теж не озвучують. «Це буде залежати від вартості, яку запропонують за себе компанії-претенденти і можливостей міста», – кажуть у КМДА. Самі страховики, говорять, що ринкова вартість страхової компанії – від 10–20 тис. доларів до 10 млн доларів.

Але питання залишається відкритим, для створення муніципальної страхової компанії або придбання у міському бюджеті немає на це коштів, до того ж необхідність наявності муніципальної компанії та її ефективність поки під питанням. Для якісного медстрахування потрібні інвестиції, проте грошей на цей проект у міській скарбниці немає.

Так на засіданні бюджетної комісії Київради у вересні було винесено питання про надання дозволу комунальним підприємствам «Житлоінвестбуд–УКБ», «Головний

інформаційно-обчислювальний центр» та «Київське інвестиційне агентство» на придбання в комунальну власність страхової компанії. Проте присутні на засіданні депутати не підтримали цю ініціативу.

Нагадаємо, що наприкінці лютого 2013 р. це питання також порушувалося. Департамент комунальної власності Києва повідомляв про намір придбати права існуючої страхової компанії для створення муніципальної страхової компанії. Проводився тендер і прийом заявок до 11 березня 2013 р. Деякі страховики вносили свої пропозиції і «кандидатури», але питання так і не вирішилося.

Та й самі страховики не готові брати участь в таких проектах. «Вони завідомо збиткові. Велика частина громадян, яких пропонується застрахувати, – це ті, хто з великою ймовірністю звернеться за страховим відшкодуванням. При цьому суми, що виділяються з бюджету, мізерні», – пояснює голова правління СГ ТАС П. Царук.

Іншої думки генеральний директор Асоціації страхувальників України Л. Хорін. За його словами «Суть страховки полягає в тому, що плата стягується з багатьох клієнтів, які ризикують, а виплати дають тим одиницям, які безпосередньо зіткнулися з ризиками. Але українці не вірять в медстраховки, а договори укладають не всі підряд, а саме ті, хто часто і багато хворіє».

Проте в мерії вже підраховали, що навіть за наявності 10 тис. клієнтів підприємство отримає прибутку близько 20 тис. грн на місяць. А залучити до муніципальної страховки чиновники планують як мінімум 50 тис. чоловік.

Отримати, бажану кількість клієнтів буде нескладно, застрахувавши в муніципальній компанії всіх працівників бюджетної сфери і співробітників міських КП. Природно, метою такого підприємства буде не надати клієнтам якісні послуги, а швидше зібрати гроші і відрепортувати про успіхи.

Для цього в полісах пропишуть максимум винятків, що дозволить звести виплати до мінімуму. Куди ці кошти підуть потім, можна лише гадати.

Утім, муніципальна страхова компанія в Києві все ж таки може з'явитися.

Ще навесні цього року в КМДА була створена робоча група з підготовки питання створення страхової компанії (СК). Про результати її роботи поки нічого не відомо. Але створення компанії з нуля обійдеться дорожче: мінімальний статутний капітал повинен становити не менше 1 млн євро. У разі прийняття нової редакції закону «Про страхування» вимоги до капіталу страхової компанії підвищаться до 2,2 млн євро.

У Київській міській державній адміністрації розглядають питання про створення муніципальної страхової компанії для здійснення медичного страхування, – повідомив заступник голови КМДА В. Корж. Та додає, що він сам є прихильником створення комунальної страхової компанії.

Тепер чиновники заявляють, що витратити на придбання страхової компанії гроші зі столичного бюджету не доведеться. Компанію мають намір придбати за рахунок доходів тих же трьох комунальних підприємств – «Житлоінвестбуд-УКБ», «Головний інформаційно-обчислювальний центр» та «Київське інвестиційне агентство».

За оцінкою заступника голови КМДА В. Коржа, КП витратять на угоду 0,5–1 млн грн, тоді як створення страхової компанії з нуля обійшлося б значно дорожче.

Та страховики не такі оптимістичні в своїх прогнозах. На їхню думку, запланованого 1 млн грн може виявитися недостатньо для покупки компанії-«пустишки», що має дозвільні документи і номінальний статутний фонд. Але навряд чи така СК зможе впоратися з роботою на ринку медстрахування. Для цього їй знадобиться докапіталізація як мінімум 10–15 млн грн.

Ще одним аргументом появи муніципальної страхової медицини є те, що цього року в КМДА розраховували запустити пілотний проект з медстрахування, який охопить «афганців», «чорнобильців» та породіль, – застраховані за рахунок бюджетних коштів зможуть отримати всі необхідні лікарські препарати при лікуванні в стаціонарі.

І як запевнив голова правління муніципальної лікарняної каси Києва, доктор медичних наук, професор В. Парій, що нещодавно цей пілотний проект до якого були залучені столичні породіллі, «афганці», «чорнобильці» стартував. В рамках реалізації соціальних ініціатив Президента України Віктора Януковича та ініціатив з модернізації системи охорони здоров'я столична влада ухвалила рішення профінансувати участь цих категорій киян у лікарняній касі за рахунок міського бюджету. Таким чином, і вступний внесок, і наступні щомісячні платежі за ці категорії громадян сплачуватиме місто. «Зокрема, київські породіллі отримуватимуть допомогу від «каси» пакет медикаментів та виробів медичного призначення, необхідних при пологах. Такий пакет буде їм наданий абсолютно безкоштовно», – зазначив В. Парій.

А з 1 січня 2014 р. проект планують поширити на пенсіонерів, співробітників бюджетних і комунальних підприємств, з тією лиш різницею, що потрібно буде заплатити.

Після всіх формальностей киянам запропонують три міських страхових поліси: для пенсіонерів та малозабезпечених – 25 грн, і два варіанти для звичайних киян – 80 і 120 грн (у приватних компаній – від 166 до 333 грн/місяць). Страховка буде покривати від 8 до 36 тис. грн на рік. Лікувати клієнтів муніципальної страхової компанії будуть виключно в комунальних медустановах, а саме у міських лікарнях і поліклініках. Страховка повністю покриє медикаменти та обстеження при госпіталізації, амбулаторне лікування, а також додатково на харчування у лікарні – 15 грн (зараз близько 7–11 на кожного хворого). «Обмеження складуть стоматологічні захворювання, протезування штучних суглобів, венеричні хвороби, туберкульоз та інші», – про це розповів Д. Турчак. Також, за його словами, поліс медстраховки від міста бажаючі зможуть отримати разом з карткою киянина. «Вже зараз до неї розробляють додаток “Страховка”. У нього внесуть відомості по страховці людини, трохи пізніше – його історію хвороби, які зможе зчитувати за карткою лікар», – зауважує Д. Турчак. Обговорюється варіант, щоб місто

оплатив вартість страховки пенсіонерам. Подібне вже зробили в Муніципальній лікарняній касі.

А для дітей муніципальне медичне страхування буде безкоштовним, – запевняє голова постійної комісії Київради з питань гуманітарної політики А. Шлапак.

Крім того муніципальна медична страховка гарантує як запевняють можновладці високоякісне лікування в спеціалізованих медичних установах. «Пацієнт прийде в свою клініку, там сімейний лікар випише ліки, а страхова їх оплатить. При стаціонарному лікуванні пацієнт отримає всі обстеження і медикаменти, кращу палату і краще харчування», – говорить Д. Турчак. По страховці можна буде потрапити і в спеціалізовані медустанови, наприклад, Інститут нейрохірургії чи Інститут серця.

Також співробітники КМДА дуже сподіваються, що ця реформа допоможе знизити рівень корупції у сфері медицини, так як за лікування кожного пацієнта по страховці, їм буде надаватися доплата до заробітної плати. Крім того, на рахунок медичного закладу також будуть нараховуватися 22 грн щодня.

Кожна столична поліклініка введе нову посаду лікаря-експерта, який буде консультувати всіх пацієнтів по страховці, відповідати на всі запитання, а також особисто проводить пацієнта до кабінету фахівців.

А от експерти сумніваються, що це зможе побороти хабарі серед лікарів.

Голова лікарського товариства Києва О. Мусій побоюється, що така страховка може стати зобов'язалівкою для бюджетників. Лікарі бояться того ж: «Доплати лікарям буде розподіляти головлікар. Якщо це буде несправедливо, то до страхових пацієнтів не буде доброго ставлення». «Все одно цих доплат буде недостатньо, потрібен закон про соцстрахування. Інакше лікарі все одно будуть шукати додатковий заробіток і заглядати в кишеню», – вважає голова вільної профспілки О. Панасенко.

Якось занадто добре розповідає влада про страхування медицину, що породжує сумніви, та наштовхує на думки шукати підступ. Про це говорять учасники на інтернет-форумах. Також на їх думку, працівників бюджетної сфери просто змусять купувати медичні страховки в муніципальній компанії. Киян в черговий раз хочуть «розвести» на гроші, що говорить про те, що з бюджетом, зовсім справи кепські. Люди не впевнені, що після страховки покращиться якість медичного обслуговування і лікарі перестануть брати хабарі. Існують побоювання, що платити тепер доведеться і лікарю і за страховку. А отже, змінювати підхід до медичної галузі й переходити до страхової медицини потрібно, але після грамотної реорганізації системи охорони здоров'я *(За матеріалами (<http://vesti.ua/kyev/16175-v-kieve-pojavitsja-municipalnaja-medstrahovka>); (<http://www.kommersant.ua/doc/2304393>); (<http://www.segodnyx.ua/kyev/kpeople/CHerez-kyevskuyu-medkassu-lekarstva-poluchili-4-tysyachi-chelovek-469388.html>); (http://www.depo.ua/ru/delovaja-stolica/2013_ds/nojabr2013_ds/47-653/115071.htm).*

А. Блажкевич, канд. іст. наук, наук. співроб. НЮБ НБУВ

С. Полтавець, канд. політ. наук, старш. наук. співроб. НЮБ НБУВ

Утилізаційний збір на автомобілі: плюси та мінуси впровадження в Україні

З 1 вересня 2013 р. в Україні вступив у силу новий екологічний податок на утилізацію автомобілів, знятих з експлуатації. Згідно закону України «Про внесення змін до Податкового Кодексу про ліквідацію коефіцієнтів, які застосовують-

ся до ставок екологічного податку за утилізацію знятих з експлуатації транспортних засобів», ініційованим Кабінетом Міністрів, реформа буде дуже простою: з 1 січня 2014 р. екологічний податок буде єдиним для авто всіх типів та обсягів двигу-

нів, нових і вживаних.

У той же час діятиме тільки ставка екологічного податку (5,5 тис. грн для легкових авто та 11 тис. грн для вантажівок і автобусів).

Всеукраїнська асоціація автоімпортерів і дилерів (ВААІД) має намір у зверненні до Кабінету Міністрів України і Верховної Ради наполягати на скасуванні утилізаційного збору.

За словами глави ВААІД О. Назаренка, однією з підстав для подібного звернення стало ухвалення Держдумою Російської Федерації в третьому і четвертому читанні закону, відповідно до якого російські автовиробники також зобов'язані сплачувати утилізаційний збір, дія якого раніше розповсюджувалася виключно на імпортовану продукцію. Саме введення раніше Росією утилізаційного збору на імпорт автомобілів стало підставою для ухвалення подібного закону українською стороною.

О. Назаренко на прес-конференції в УНІАН повідомив, що введення утилізаційного збору негативно впливає також і на українських автовиробників, що переважно виробляють автомобілі недорогого цінового сегменту. За його словами, якщо покупці дорогих імпортованих автомобілів можуть дозволити собі додатково заплатити за єдиною ставкою утилізаційного податку 5,5 тис. грн, то для покупців недорогих автомобілів аналогічна сума може виявитися досить чутливою, що негативно позначається на купівельному попиті. У цілому, за його оцінкою, обсяги українського авторинку через введення утилізаційного збору у вересні впали на 50 %.

«Як українця можна попросити купувати український автомобіль? Тільки зацікавити: або поліпшити якість, або знизити ціну, або держава може допомогти... Нехай депутати і чиновники пересядуть на українські автомобілі. Ось тоді, так я розумію, це підтримка українського автопрому», – резюмував генеральний директор ВААІД.

За словами директора «Порше Україна» М. Словіка, у вересні його компанією було розмитнено лише 50 автомобілів, хоча раніше розмитнювали біля 2000 машин. Компанія «Порше Україна» до введення утилізаційного збору була самим найбільшим постачальником

автомобілів «Порше» в Україну, наголосив М. Словік.

Фінансовий директор компанії «Хонда Україна» І. Бойко зазначив, що компанія у вересні реалізовувала лише раніше імпортовані до України автомобілі.

«У вересні продавалися тільки ті машини, які були на складі у дилерів, це була досить незначна кількість. І також ті машини, які ми встигли розмитнити. Тобто ці автомобілі були всі продані у вересні. Зараз спостерігається повний відтік покупців з салонів», – наголосив І. Бойко.

О. Назаренко в дискусії з Віце-президентом Асоціації «Укравтопром» відзначив, що навіть якщо українські автовиробники будуть платити утилізаційний збір, то за машини, які підуть на експорт до Росії, вони не платитимуть.

«Це природно, логічно. Але в такому разі, чому я повинен платити утилізаційний збір на імпортовану машину вже відразу? А раптом я її вивезу за кордон? А раптом машина потоне? Хто буде повертати утилізаційний збір? Тому я вважаю, що якщо вже вводити подібні речі, то вони не повинні бути, припустимо, більшими, ніж у тій же Німеччині, або в Польщі. У Польщі 500 злотих, в Німеччині 100 євро і т. п. Це 1200 грн. А в Словаччині 66 євро. Словаччина займає 1 місце у світі з випуску автомобілів. Чому у нас 5 тис., 30 тис., 60 тис. Звідки такі ставки? Це абсолютно не логічно. Найбільша ставка на автомобіль понад 3,5 літра, легковий б/у 60 тис. 500 гривень».

Керівник київської інформаційно-аналітичної групи AUTO-Consulting Олег Омельницький переконаний, що «основна ідеологія цього закону – не турбота про довкілля, а додатковий фінансовий бар'єр для імпортера. Йдеться про хитру заміну «ввізного мита», яке Україна була змушена скасувати у зв'язку зі вступом до СОТ». Окрім цього «найбільше, що уряд зможе зібрати від цього податку – 450 мільйонів гривень на рік, а не 2,5 мільярди...».

Ще одним недоліком закону О. Омельницький вважає те, що в ньому не вказано автомобілі якого «віку» потрапляють під утилізацію. Якщо це 20–25 років, то це 40 % всього автопарку країни.

Натомість передісторія введення нових податків була досить цікавою та в багатьох моментах проілюструвала «специфічні вітчизняні форми ведення бізнесу» та розробку урядовцями відповідних «правил гри». Всеукраїнська асоціація автоімпортерів і дилерів (ВААІД) 5 липня 2013 р. звернулася до Президента України В. Януковича з клопотанням не підписувати прийняті парламентом закони. Серед аргументів були, зокрема такі:

«...екологічний податок за утилізацію транспортних засобів та коригуючі коефіцієнти не відповідають суті та назві цього податку, адже його розмір повинен бути взаємопов'язаний з фактичним розміром витрат, які необхідні саме для утилізації транспортних засобів»;

«...не може бути різниці у коефіцієнтах, які мають застосовуватись до нових автомобілів різного об'єму двигуна, адже ціль одна – це знешкодження компонентів непридатного для використання транспортного засобу, а кількість компонентів (свинець, кислота, ртуть, технічні рідини) у всіх автомобілях практично однакова»;

«...в багатьох країнах Європейського Союзу утилізаційний збір взагалі не стягується з транспортних засобів (а при його існуванні – розмір орієнтовно 100 євро)».

До того ж у зверненні наголошувалось на тому, що, наприклад, у Німеччині функціонує 47 шредерних заводів, у Нідерландах – 12. До того ж утилізаційний збір у Німеччині складає 100 євро при утилізації, у Нідерландах 45 євро при продажі. Вагомим аргументом проти утилізаційного збору, з точки зору представників (ВААІД), є той факт, що підприємства, які здійснюють утилізацію у Європі, мають стабільні прибутки за рахунок продажу запчастин б/в та із вторинної сировини, а тому немає потреби вводити подібні податки. Окрім цього, у Європі в 2015 р. 95 % матеріалів (від ваги) автомобіля мають піддаватися вторинній переробці, тільки 10 % можуть бути спалені і всього 5 % – поховані. Слід також врахувати, що відповідальність за утилізацію автомобілів несуть виробники та імпортери автотранспортних засобів, а також виробники окремих небезпечних частин і матеріалів (акумуляторів, фільтрів, масел та ін.).

Експерти ВААІД наводили також приклади країн, в яких запровадження утилізаційного збору, або його аналогу не дали очікуваних результатів. Так, у Китаї було прийнято дві програми: «Старий автомобіль на новий» (2009 р.) та «Готівка за автомотлох» (2010 р.). За прогнозами, в країні на кінець минулого року повинні були утилізувати 7,42 млн. автомобілів, що виробили свій ресурс, але реально потрапили під прес лише 500 тис. Як показала перевірка, майже 92 % автомобілів, які повинні були відправити на утилізацію, були перепродані на чорному ринку. Найчастіше такий секонд-хенд використовується в якості таксі або навчальних машин, а також у селах. Іншим яскравим прикладом стала Росія. В цій країні за 2 роки програми утилізації автомобілів (2010–2011рр.) не з'явилося жодного шредерного заводу. Всі 6 існуючих в Росії шредерів були створені до 2008 р.

У свою чергу, аргументуючи власну позицію, на початку липня 2013 р., вітчизняні автовиробники апелювали до складної екологічної ситуації в Україні, вбачаючи у введенні утилізаційного збору дієвий ефективний механізм вирішення гострої проблеми. Так, наприклад, почесний президент компанії Укравто Таріел Васадзе стверджував, що в Україні щорічно треба утилізувати 100 тис. авто, в той час як на будівництво одного утилізаційного центру треба витратити 7 млн. євро. За даними президента Асоціації «Укравтопром» Михайло Резника, для приведення вітчизняних екологічних критеріїв у відповідність з європейськими потрібно 40 млрд доларів інвестицій. До того ж, за його прогнозом, екологічний податок лише за перший рік повинен забезпечити 2,2 млрд грн додаткових надходжень до державної скарбниці.

До дискусії, яка точилася в Україні, доєдналася також третя сторона – ЄС. У повідомленні українського представництва Європейського Союзу зокрема було сказано: «...Рішення Києва запровадити подібний закон на своїй території чинить серйозний вплив на двосторонні економічні відносини. Цей закон є ще одним ударом по експортерам транспортних засобів з ЄС, яким вже було

завдано шкоди необґрунтованим підвищенням ввізного мита на автомобілі у березні. ЄС повторно закликає Україну скасувати обидві норми... Торгівельні потоки ЄС, які можуть бути потенційно уражені цим збором, становлять 250 млн євро – що дорівнює вартості автомобілів, які ЄС щороку експортує в Україну. Також, ЄС неодноразово заявляв, що цей закон не відповідає зобов'язанням України у рамках СОТ».

Цікавим був і той факт, що Україна в рамках СОТ приєдналася до ЄС та позивалась до Росії, протестуючи проти запровадження останньою аналогічного закону.

Перші «результати» запровадження збору автоімпортери та дилери відчули вже у серпні 2013 р. Так, за словами директора з маркетингу компанії АІС С. Боровика, «окремі моделі автомобілів стало нерентабельно продавати». Подібні заяви зробили й представники інших компаній. «Вже зараз недоступні популярні комплектації Renault Logan, Sandero, Fluence і Nissan Juke, Qashqai, X-Trail – їх доводиться чекати не менше одного місяця, стверджував регіональний директор «Атлант-М» О. Дмитерчук, а директор департаменту маркетингу і реклами концерну «Ніко Менеджмент» (імпортер Mitsubishi) Я. Вовк заявив, що група буде змушена скоротити щонайменше на 10–15 % своїх продаж, тому що вже не встигає завезти автомобілі на склад».

Вишукуючи нові аргументи у своїх часто заочних суперечках з опонентами, вітчизняні автовиробники обстоювали справедливість своїх тверджень про необхідність багатомільйонних валютних інвестицій на утилізацію авто в Україні. Запропоновані ставки утилізаційного збору у розмірі 5,5 тис. грн для легкових та 11 тис. грн. для вантажних автомобілів вони вважали економічно обґрунтованими. З огляду на необхідність «створювати практично з нуля і пункти прийому і розбирання транспортних засобів – це виправдано» – стверджував представник Кременчуцького автозбирального заводу І. Толкун.

У свою чергу держава, підтримуючи автовиробників, планувала за рахунок нових надходжень у сумі 2,5 млрд грн збудувати 10 спеціалізованих установок з утилізації

старих автомобілів, та обладнати всеукраїнську мережу пунктів прийому автомобільного «секондхенду». Так, за підрахунками спеціалістів Мінекології, в Україні зареєстровано 2,1 млн авто які зійшли з конвеєра понад 25 років назад. Отже, 2 спеціалізовані підприємства, про які в кінцевому результаті йшла мова, мали бути забезпечені роботою на десятиліття. Як наслідок таких нововведень Україна отримала санкції з боку ЄС та Туреччини.

Та й отримати такі кошти, як планували раніше, навряд чи вдасться, з огляду на те, що продажі легкових авто за останній час в Україні впали. А приклад Росії переконує в тому, що великого ефекту очікувати не варто. Якщо в Росії за 2012 р., продавши 2,9 млн легкових авто, отримали в результаті у перерахунок на українську гривню 2 млрд, то вітчизняний авторинок поповнився на 217 тис. автомобілів, а отже й величина грошових надходжень від нового податку буде пропорційною останній цифрі.

У той же час, за даними AUTO-Consulting, готується ще один законопроект, в якому імпортерам також нададуть можливість створювати утилізаційні центри, а, отже, і теоретично отримати пільги зі сплати екологічного податку. За задумом чиновників, ці реформи повинні зняти напруженість з СОТ, ЄС, і виграти час для переговорного процесу. Логіка тут така: Україна відреагувала на критику, зняла дискримінацію імпортерів, а значить не порушує норм СОТ. Нагадаємо, що ліквідувати коефіцієнти до ставки екологічного податку вимагав і Президент України В. Янукович у своєму дорученні до Кабінету Міністрів.

Уряд України працює над усуненням норм, що суперечать вимогам Світової організації торгівлі. Про це заявив урядовий уповноважений з питань європейської інтеграції В. П'ятницький.

«За напрямками, де рішення приймаються на рівні уряду – відносно коксу, коксівного вугілля, а також захисних заходів по автомобілях – рішення будуть прийняті найближчим часом», – сказав П'ятницький. Крім того, за його словами, йде робота над змінами закону

про утилізаційний збір. Перегляд цієї норми знаходиться в компетенції Верховної Ради, додав він.

П'ятницький уточнив, що мова йде не про відмову від цих заходів, а про приведення їх у відповідність з буквою норм СОТ. «Коли говорять про вирішення проблеми утилізаційного збору, завжди обговорюють дві версії: відмова від нього або поширення на всіх. Однак ми можемо піти й іншим шляхом – зокрема дозволити автоімпортерам відкривати утилізаційні потужності в Україні», – заявив він. За його словами, такий варіант не тільки усуне дискримінацію, але і допоможе підтримати наповнення держбюджету, а також посприє поліпшенню екологічної ситуації. При цьому чиновник не став уточнювати, чи є цей варіант остаточним.

Фактично в уряді визнають порушення норм СОТ і виявляють бажання скасувати дискримінаційні заходи. Нагадаємо, невдоволення ЄС викликає введене в квітні захисне спеціальне мито на імпорт легкових автомобілів з робочим об'ємом двигуна 1–1,5 л і 1,5–2,2 л у розмірі 6,46–12,95 %, а також введений у вересні утилізаційний збір з автомобілів, від сплати якого можуть бути звільнені національні виробники, що відкрили власні утилізаційні центри.

Таким чином, після даних ініціатив стало зрозуміло, що Україна не має наміру відмовлятися від утилізаційного збору, але не хоче йти шляхом Росії і поширювати його і на вітчизняних виробників, а вирішила діяти по-іншому: дати можливість і імпортерам отримати пільги, виконавши ряд умов, нарівні з українськими автовиробниками.

Проте вирішення чекають і деякі інші диспропорції, не врегульовані законодавством. Зокрема, передбачалося захистити права та економічні інтереси власників, які передають на утилізацію транспортні засоби, в частині компенсації їх вартості. «На сьогодні взагалі не зрозуміло, навіщо людям здавати автомобілі в утиль, якщо вони за це не отримують компенсації», – повідомляють експерти. На початку вересня 2013 р. віце-прем'єр України Юрій Бойко повідомив, що уряд має намір

підготувати рішення, згідно якого автовласник, передаючи свій автомобіль на утилізацію, матиме можливість отримати грошову компенсацію у розмірі до 12 тис. грн за умови купівлі авто вітчизняного виробництва. Рівно за місяць перший заступник міністра промислової політики М. Євдокименко підтвердив підготовку урядом відповідного законопроекту, уточнивши, що компенсації стосуватимуться тільки автомобілів вартістю до 100 тис. грн.

Тим часом автодилери демонструють відвертий песимізм: автомобільний ринок України впаде в 2013 р. на 15 %. Недоступними для українців автомобілі стають через спецмита на іномарки, а також введення утилізаційного збору; у свою чергу, обсяг автокредитування цього року знизиться на 10 %. Такий прогноз озвучив автодилер Porsche Finance Group.

У компанії стверджують, що жовтень за результатами продажів, у тому числі в кредит, буде значно гіршим від вересня. «Всі бажаччі придбали автомобіль до введення утильзбору. У вересні купувалися ще раніше ввезені автомобілі, тобто ті, які були в наявності. У жовтні вже почалися проблеми, які пов'язані насамперед з тим, що всі, хто хотів, уже придбали авто раніше», – цитує главу правління Porsche Finance Group Йозефа Графа «Дело».

За словами директора департаменту продажів через альтернативні канали та партнерів ПАТ «Креді Агріколь Банк» Р. Буніча, істотний вплив на ринок кредитування машин здійснить безпосередньо утилізаційний збір – саме він знижує купівельний інтерес і продажі в цілому. «У кредитуванні ціна машини, як правило, є другим чинником (за інших рівних) – тут клієнт дивиться на процентну ставку, яка на даний момент приваблива і стабільна», – прокоментував Буніч.

Банки поки що не коментують ситуацію на ринку авто кредитування, хоча ще навесні декларували рекордний попит на фінансування покупки авто: кількість позик демонструвала зростання у 1,5–2 рази. До речі, на додачу до утилізаційного збору, який суттєво знизив попит на автомобілі, восени ставки за кредитами пережили сезонне зростання. Швидше за все, в сукупності ці два чинники привели до падіння автокредитів на ринку, про що банки просто не хочуть говорити.

Давати конкретні прогнози розвитку авторинку експерти не беруться, оскільки він – занадто непередбачуваний. «Ринок у 2014–2015 році в кращому випадку буде стагнувати, але не рости», – заявив глава правління Porsche Finance Group Йозеф Граф.

Суттєвим у цьому контексті залишається і той факт, що автоекспортери заробляють на продажі одного авто не надто великі гроші. Так фінансовий директор компанії «Хонда Україна» Ігор Бойко запевняє, що заводська маржа на кожному автомобілі становить 3–5 % і ще 3 % – максимум для продавця. Ці дані підтверджують експерти німецького Center Automotive Research – CAR – при університеті Дуйсбурга-Ессена. Вони підраховали, що до сплати податків автомобільні концерни заробляють на кожній проданій машині наступні суми: Тойота – 1,8 тис євро, рентабельність 9 %, Хюндай-КІА – 1 тис євро, 9 %, Фольксваген – 629 євро, 4,2 %, Форд – 600 євро, 3,7 %.

Отже, сплачуючи ще один податок, експортер повинен або працювати собі в збиток, або перекласти цю різницю на покупця.

У свою чергу, намагаючись у специфічний спосіб стимулювати українця до придбання автомобіля вітчизняного виробництва, Кабінет Міністрів України на початку листопада 2013 р. повідомив про підготовку законопроекту про внесення змін до Бюджетного кодексу України стосовно екологічного податку на утилізацію знятих з експлуатації автомобілів. Законопроект

про введення податку на автомобілі старші 15 років вже майже готовий. Ставки податку за деякими даними можуть сягати 500–800 грн в рік.

Незважаючи на урядові заохочення, статистика свідчить не на користь вітчизняного виробника. Основними причинами «непопулярності» вітчизняних автомобілів серед українців є наступні: низька якість авто; висока ціна, з огляду на якість; низька якість нового вітчизняного авто в порівнянні з б/в автомобілем імпортного виробництва; загальний рівень сервісу (*За матеріалами: <http://www.vidigroup.com/press/releases/119836/>; <http://auto.bigmir.net/autonews/autoworld/1539320-Utilizacionnyj-sbor-kto-iskol-ko-budet-platit->; <http://www.unian.ua/news/587940-u-es-rozpozvili-chim-obernetsya-ukrajini-vvedennya-utilizatsiyogo-zboru.html>; http://www.volynnews.com/news/auto/utyilizatsiynyy_zbir_na_importni_mashyny_pryzviv_do_yikh_zdorozhchannya/; <http://www.unn.com.ua/uk/news/1241043-stavka-utilizatsiyogo-zboru-ye-vipravadnoyu-ekspert>; <http://www.epravda.com.ua/publications/2013/08/20/390487/>; <http://www.epravda.com.ua/publications/2013/08/20/390487/>; <http://ua.korrespondent.net/dw/1597820-dw-utilizacijnij-zbir-z-veresnya-avto-stane-rozkishshyu>; <http://news.mail.ru/inworld/ukraina/global/112/economics/15497402/?frommail=1>; <http://biz.liga.net/all/avto/novosti/2652505-pokupki-b-u-avto-v-ukraine-rekordno-upali.htm>; http://censor.net.ua/news/258855/kabmin_odobril_vvedenie_ekologicheskogo_naloga_na_starye_avto; <http://volianarodu.org.ua/uk/Ekonomika-i-biznes/Utylizatsiynyy-zbir-stvoryt-oligopoliiu-dlya-dvoch-vidomych-avtokompaniy>).*

ПРАВО: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

С. Єфімов, адвокат, аудитор, податковий консультант

Про пільги з ПДВ для ІТ-індустрії

Напевно, можна було б подякувати усім ініціаторам Закону щодо пільг з ПДВ для ІТ-індустрії та усім депутатам, що підтримали цей Закон. Але після детального вивчення та аналізу законодавчих норм щодо цих пільг бажання дякувати зникає. Читаючи норми Закону з цього приводу, мимоволі виникає питання: це такий жарт чи знуцання? Норми

Закону сформульовані таким чином, що або розробники тексту цього Закону, м'яко кажучи, зовсім нічого не розуміють в питаннях інформаційних технологій та в питаннях юридичної техніки з підготовки нормативних актів, або ж навпаки, усі все чітко розуміють, а текст Закону сформульовано саме таким чином, щоб ніхто до кінця не зрозумів, як його застосовувати.

Та, у будь-якому випадку, тим, хто має застосовувати ці норми, доведеться працювати у зоні постійного ризику бути оштрафованим податковими органами. І у будь-якому випадку, поки що, нажаль, ІТ-індустрія не може розраховувати на покращення умов діяльності з точки зору оподаткування, оскільки ще невідомо, що краще, користуватися пільгами і постійно очікувати штрафи, чи працювати без пільг, але заздалегідь знати та планувати свої витрати на податки.

Загальне

Для кращого розуміння того, про що йдеться, звернемось до першоджерела. Так, у п. 261 підрозділу 2 розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України (далі –ПКУ) визначено, що: «Тимчасово, з 1 січня 2013 року до 1 січня 2023 року, звільняються від оподаткування податком на додану вартість операції з постачання програмної продукції. Для цілей цього пункту до програмної продукції відносяться: результат комп'ютерного програмування у вигляді операційної системи, системної, прикладної, розважальної та/або навчальної комп'ютерної програми (їх компонентів), а також у вигляді інтернет-сайтів та/або онлайн-сервісів; криптографічні засоби захисту інформації.»

На перший погляд, це звичайна правова норма і у цілому зрозуміло, про що йде мова. Однак, «у цілому» не означає «у деталях».

На кого поширюється зазначена норма

Якщо перейти до деталей, то перше питання, яке почали обговорювати практики, виходячи з назви Закону, яким було уведено пільги, було пов'язане з тим, на кого поширюється дія цієї пільги. Серед тих, хто «в темі», обговорювалися два можливих варіанти відповіді на це питання:

Перший: пільга поширюється тільки на тих, хто отримав свідоцтво про реєстрацію як суб'єкта індустрії програмної продукції;

Другий: пільга поширюється на будь-кого, хто здійснює операції з постачання програмної продукції незалежно від факту отримання свідоцтва про реєстрацію як суб'єкта індустрії програмної продукції.

Як видно, прихильники першого варіанту виходили з позиції суб'єктності, а прихильники

другого – з позиції здійснюваних операцій. Податкові органи з цього питання не були завжди однозначними і їх думка та підхід змінювалися з часом.

Так, в перших роз'ясненнях (лист від 02.10.2012 р. № 6239/10/06-408) з цього приводу ДПС у м. Києві зазначила, що «звільнення від оподаткування ПДВ операції з постачання програмної продукції поширюється на суб'єктів господарювання, які включені до реєстру суб'єктів, які застосовують особливості оподаткування діяльності в індустрії програмної продукції, та мають свідоцтво про реєстрацію такого суб'єкта як суб'єкта, який застосовує особливості оподаткування».

Але вже через два місяці ДПСУ у листі від 06.12.2012 р. № 6709/0/61-12/15-1415 прийшла до висновку, що «звільнення від оподаткування ПДВ поширюється на операції з постачання програмної продукції незалежно від реєстрації платника ПДВ як суб'єкта, який застосовує особливості оподаткування податком на прибуток підприємств суб'єктів індустрії програмної продукції, передбачені п. 5 підрозділу 10 розділу XX ПКУ».

У подальшому і станом на сьогодні ДПСУ продовжує дотримуватись такої ж думки. Те, що ДПСУ ось уже протягом декількох місяців продовжує дотримуватись однієї і тієї ж думки з цього питання, є позитивним моментом, однак, чи насправді усе так однозначно.

Дійсно, якщо проаналізувати саму лише норму щодо пільги з ПДВ для ІТ-індустрії (п. 261 підрозділу 2 розділу XX «Перехідні положення» ПКУ), то

можна побачити, що у ній немає жодного слова про залежність права на звільнення операцій від оподаткування ПДВ від факту отримання відповідного свідоцтва. І структурно ця норма розміщена у підрозділі 2 Перехідних положень ПКУ, що має назву «Особливості справляння податку на додану вартість», тобто, підрозділ присвячено лише питанням ПДВ.

Норми ж, що регулюють порядок отримання статусу суб'єкта індустрії програмної продукції та свідоцтва про наявність такого статусу (п. 15 підрозділу 10), розміщені в іншому підрозділі, а саме, в підрозділі 10

«Інші перехідні положення». Будь-яких взаємних посилань пункт 261 із підрозділу 2 та пункт 15 із підрозділу 10 не мають. Отже, враховуючи лише зазначені умови, дійсно слід прийти до висновку про те, що звільнення від ПДВ поширюється на будь-кого, хто здійснює операції з постачання програмної продукції.

Однак, проаналізувавши історію прийняття пільги з ПДВ для ІТ-індустрії, можна дійти висновку, що все ж певні неоднозначності залишаються. Пільгу щодо ПДВ уведено Законом, що має назву «Про внесення змін до розділу ХХ «Перехідні положення» Податкового кодексу України щодо особливостей оподаткування суб'єктів індустрії програмної продукції». Отже, із назви цього Закону можна зробити висновок, що, можливо, законодавці мали намір внести лише ті зміни, що будуть стосуватися лише суб'єктів індустрії програмної продукції. З одного боку, назва Закону не є нормою права, і перевагу має все ж таки зміст норми, а не назва нормативного акту, що вводить в дію відповідну норму.

Хоча, з іншого боку при тлумаченні норми права слід зважати, у тому числі, на історію її прийняття, оскільки історія показує, як склалась відповідна норма, який стан відносин їй передував, відповіддю на які життєві потреби стала норма.

Якщо зважати на історію та обставини, то зроблений у попередньому абзаці висновок не такий вже й однозначний. Але у даному випадку, зважаючи на те, як у цілому відбувається норма творення у нашій країні, назва закону та історія його прийняття може взагалі нічого не означати, бо в процесі розгляду законопроекту його суть може декілька разів змінюватись.

Як би там не було, зробити можна лише один чіткий висновок: працювати доведеться у зоні постійного ризику та у залежності від того, як «можновладцям» та судам заманеться тлумачити норму.

На які операції поширюється пільга

Наступне питання, над яким почали замислюватись практики, пов'язане з тим, на які саме операції поширюється пільга з ПДВ. Нагадаємо, що згідно з пунктом 261 підрозділу 2 розділу ХХ ПКУ пільга з ПДВ поширюється на

операції з «постачання програмної продукції». Далі у цьому ж пункті розшифровується, що ж саме у даному випадку слід розуміти під «програмною продукцією». Здавалося б, що проблем у застосуванні такої норми не повинно бути, оскільки у ПКУ дається розшифрування терміну «програмна продукція». Однак, насправді, єдиного розуміння змісту цієї норми немає і ось чому. Якщо у першому реченні пункту 261 замість словосполучення «програмної продукції» поставити те, що під ним розуміється, то отримаємо, що від оподаткування ПДВ звільняються операції з постачання результату комп'ютерного програмування у вигляді:

- операційної системи (її компонентів),
- системної комп'ютерної програми (її компонентів),
- прикладної комп'ютерної програми (її компонентів),
- розважальної комп'ютерної програми (її компонентів),
- навчальної комп'ютерної програми (її компонентів),
- інтернет-сайтів,
- онлайн-сервісів;
- криптографічних засобів захисту інформації.

Використовуючи закони логіки та правила граматики, замість «результату комп'ютерного програмування» підставляємо той «вигляд», який він може мати, і маємо, таке: ... звільняються від оподаткування ПДВ операції з постачання операційної системи чи іншої комп'ютерної програми, інтернет-сайтів, онлайн-сервісів, криптографічних засобів захисту інформації.

Ми дійшли до того моменту, коли за логікою треба почати аналіз того, що ж таке операційна система, комп'ютерна програма, інтернет сайт, онлайн-сервіс та ін., а також, що таке операції з їх постачання. І ось з цього моменту і починаються проблеми. На рівні законів є визначення лише «комп'ютерної програми» (Закон України «Про авторське право і суміжні права»). Інші терміни взагалі не мають прямого свого визначення в законодавстві. У кращому випадку у законодавстві можна знайти схожі терміни, але вони лише схожі, а не

повністю ідентичні, а тому визначення схожих термінів можна лише з певною умовністю поширювати на податкові правовідносини. Так, наприклад, в законодавстві є термін не «інтернет-сайт», а «веб-сайт» і то на рівні підзаконного нормативного акту; є також термін «засіб криптографічного захисту інформації», а не «криптографічний засіб захисту інформації». Здавалося б дрібниці, але з юридичної точки зору такі дрібниці можуть мати значення. А такий термін як «онлайн-сервіс» взагалі не має навіть схожості з іншими термінами у законодавстві.

Однак, навіть якби у законодавстві і були чіткі та прямі визначення потрібних нам термінів, ми все одно не змогли б знайти однозначну відповідь на поставлене питання.

Справа у тому, що чинне законодавство дозволяє розглядати у відповідних випадках комп'ютерні програми і як майнові права, і як речі. Тобто, коли вживається термін «комп'ютерна програма», то можуть розумітися як майнові права на таку комп'ютерну програму, так і певна майнова річ у вигляді матеріального носія, на якому записано комп'ютерну програму, або ж одночасно і те й інше. У кожному випадку з цим питанням визначаються окремо, виходячи із відповідних умов відповідної операції.

А для цілей оподаткування розмежування комп'ютерних програм на майнові права та на речі також має значення, бо від цього буде залежати об'єкт оподаткування: у випадку з майновими правами це буде постачання послуг, а у випадку з речами – постачання товару. Операції із п. 261, що звільняються від оподаткування ПДВ, сформульовані таким чином, що насправді неможливо однозначно сказати, що розуміється під постачанням «програмної продукції»/»результату комп'ютерного програмування» – чи то постачання (тобто, відчуження) майнових прав на «програмну продукцію», чи то постачання примірників (матеріальних носіїв) «програмної продукції» як товару.

Крім того, більшість операцій (договорів) щодо так званої «програмної продукції» можна умовно поділити на наступні:

– операції (договори) щодо розроблення «програмної продукції» (чи іншого «результату комп'ютерного програмування») на замовлення;

– операції (договори), згідно з якими відчужуються майнові права інтелектуальної власності (або частина таких прав) на «програмну продукцію», створену її розробником без замовлення;

– операції (договори), з якими передаються майнові права інтелектуальної власності (або частина таких прав) на «програмну продукцію», створену її розробником без замовлення, у тимчасове користування;

– операції (договори), за якими відчужуються примірники комп'ютерної програми (чи іншого результату комп'ютерного програмування) як товар (річ), втілені на відповідному матеріальному носії (умовно кажучи, на дисках).

Відразу зазначимо, що платежі за третім типом із названих договорів (операцій) підпадають під визначення «роялті», а тому операції за такими договорами не можуть підпадати під пільгу щодо звільнення операцій від ПДВ у сфері ІТ-індустрії, бо роялті і так не є об'єктом оподаткування ПДВ (згідно з пп. 196.1.6 п. 196.1 ст. 196 ПКУ).

Щодо операцій (договорів) за іншими трьома типами договорів слід враховувати наступне. При здійсненні операцій з розроблення «програмної продукції» та відчуження майнових прав (тобто, операцій за першими двома із названих вище типів операцій) термін «програмна продукція» слід розглядати з позиції майнових прав. При здійсненні операцій за останнім типом термін «програмна продукція» вживається у значенні товару з відповідними наслідками оподаткування.

Але у п. 261 немає чіткого виділення певного якогось типу та виду операцій, тобто, п. 261 не дає можливості сказати, що мова йде тільки про операції з майновими правами на «програмну продукцію», чи тільки про операції з «програмною продукцією» як з товаром.

Додатково хотілося б проаналізувати операції щодо розроблення «програмної продукції» на замовлення. На перший погляд операції з розроблення «результату комп'ютерного

програмування» на замовлення (чи іншими словами «програмної продукції») не повинні підпадати під операції з постачання програмної продукції, бо більш логічно для таких операцій було б застосувати фразу «постачання послуг з розроблення...». А фраза «постачання програмної продукції» більш характерна для операцій з товарами та майновими правами, що не передбачають стадії розробки.

Однак, як ми вже знаємо, до «програмної продукції» відносяться, у тому числі, інтернет-сайти. Як правило, інтернет-сайти створюються саме у рамках договорів про розроблення на замовлення. Хоча, бувають випадки продажу вже готових сайтів, однак, видається, що кількість таких операцій надзвичайно мала у порівнянні з розробкою на замовлення.

Отже, оскільки інтернет-сайти, як правило, створюються на підставі договорів щодо їх розроблення на замовлення, то, припустивши, що розробка сайтів «не пільгується», буде виходити так, що під дію пільги потрапляє лише продаж готових сайтів. Але мало віриться в те, що вводячи пільгу з ПДВ та піклуючись про суб'єктів індустрії програмної продукції, законодавці думали лише про певну невелику кількість операцій з продажу готових сайтів, на яку може бути поширена пільга з ПДВ – як би так дійсно було, то навіщо тоді така масштабна та всеохоплююча назва закону щодо усіх суб'єктів індустрії програмної продукції? На нашу думку, розробка на замовлення інтернет-сайтів, а разом з ними і комп'ютерних програм (які є рівноцінними за статусом «результатами комп'ютерного програмування» для цілей застосування пільги з ПДВ), також мають підпадати під пільгу з ПДВ. Такий висновок ми робимо, виходячи з історії прийняття Закону та тих обставин, що стали стимулом для його прийняття. А по-друге, у КВЕД-2010 зазначається, що клас «комп'ютерне програмування» включає розроблення, модифікацію, тестування та технічну підтримку програмного забезпечення. І хоча КВЕД не є нормативно-правовим актом, що регулює взаємовідносини у сфері оподаткування, однак, оскільки іншого не зазначено в законодавстві, то його положення можуть бути

використані як такі, що вказують за загальне суспільне розуміння змісту «комп'ютерного програмування». А тому можна припустити, що комп'ютерне програмування включає в себе дії по розробці, модифікації, тестуванню та технічній підтримці програмного забезпечення. Отже, якщо «результат комп'ютерного програмування» розглядати як результат дій із розробки, модифікації, тестуванню програмного забезпечення, то операції з розроблення ПО на замовлення (тобто, операції з постачання результату дії по розробленню) цілком підпадають під дію пільги. У зв'язку з цим слід зазначити, що те формулювання операцій, звільнених від оподаткування ПДВ, що міститься у пункті 261 підрозділу 2 розділу XX ПКУ, дозволяє застосовувати його, зокрема, як до операцій, за якими передаються майнові права на КП, так і до операції, за якими передаються матеріальні носії, на яких записані КП.

Щодо ДПСУ, то вона з цього приводу висловлювалась уже декілька разів. Так, зокрема, у своєму листі від 26.03.2013 р. № 4670/6/15-33-15 ДПСУ написала, що:

– постачання послуг з проектування, видання, програмування, тестування, інсталяції, впровадження, обслуговування програмних та/або програмно – технічних засобів не може відноситися до визначення програмної продукції. Таким чином, звільнення від оподаткування ПДВ не поширюється на операції з постачання послуг у сфері інформатизації;

– щодо оподаткування операцій з постачання товарів (дисків, комп'ютерів) з записаним/встановленим на них розтиражованим програмним забезпеченням, то така операція не може розглядатися як постачання програмної продукції (результат комп'ютерної програми).

Отже, на думку ДПСУ, зокрема, (а) послуги з програмування та (б) постачання дисків з програмним забезпеченням не можуть розглядатися як постачання програмної продукції, а, отже, не звільняються від оподаткування ПДВ. При цьому, ДПСУ прямо у листі не пояснила, на які ж операції з її точки зору поширюється дія пільги з ПДВ.

На спеціалізованих форумах з питань оподаткування вказується, що у відповідях

на запити платників ПДВ податкові інспекції на місцях повідомляють, що пільга з ПДВ поширюється лише на ті операції, за якими відбувається передача майнових прав на комп'ютерні програми. Отже, можна припустити, що ДПСУ буде також дотримуватись тієї думки, що лише ті операції, за якими відбувається передача майнових прав на комп'ютерні програми, підпадають під дію пільги з ПДВ.

Якщо так, то, фактично, ДПСУ визнає лише один тип із названих нами операцій, що звільняються від оподаткування згідно з пунктом 261 підрозділу 2 розділу XX ПКУ, а саме, операції, за якими відбувається відчуження майнових прав на комп'ютерні програми. Інші два типи операцій (розробка на замовлення та продаж примірників комп'ютерних програм), на думку ДПСУ, не підпадають під дію пільги. Однак, з підстав, наведених вище, однозначно погодитись з позицією ДПСУ не можна. Та й навіщо ж тоді було казати, що вводяться пільги з ПДВ для суб'єктів ІТ-індустрії, якщо, виходячи з позиції ДПСУ, пільги введено

лише для одного окремого типу операцій з «програмною продукцією»!?

Резюме

Як би там не було, а користування пільгою з ПДВ при здійсненні операцій з «програмною продукцією» є на сьогоднішній день ризикованим з точки зору податкових наслідків незалежно від того, як платники будуть оподатковувати свої операції.

Найкращим виходом із цієї ситуації буде внесення змін до ПКУ, після яких формулювання пільги буде чітким та однозначним. Доки ж цього не

відбулося, усім, хто причетний до програмної продукції, доведеться приймати складне рішення щодо підходу до оподаткування своїх операцій. Як варіант можна порекомендувати звернутися до податкового органу за отриманням податкової консультації (ст. 52 ПКУ), отриману консультацію оскаржити до суду (ст. 53 ПКУ), а далі діяти згідно з рішенням суду (*Юридичний журнал колективу «Єфімов та партнери» «З любов'ю до права» // http://zldp.net.ua/download/10_2013.pdf*).

О. Єфімов, адвокат

Представництво в цивільному процесі

Уявіть собі, що у вас є автомобіль але ви не можете чи не хочете ним самостійно керувати. У вас є право на ньому їздити, але те право ви не реалізовуєте з причини відсутності чогось одного: чи то бажання, чи то можливості це зробити. Наприклад, деякі підприємства мають у складі своїх працівників так званих «чергових водіїв». Функція цих водіїв полягає у тому, щоб за потреби прибути до ресторану, де один з керівників підприємства вжив алкоголь і втратив право легітимно керувати автомобілем. У цьому разі слід говорити, що такий власник автомобіля не може самостійно ним керувати, не має права реалізувати своє право на керування автомобілем.

Інша ситуація коли керівник підприємства їде на зустріч у той же самий ресторан і не збирається вживати алкоголь. Він просто

не хоче витратити час на пошук місця для паркування чи перейматися тим, збіг чи не збіг оплачений час паркування. Цю функцію для нього може виконати водій, який залишається з автомобілем. А може він ще кудись у справах сімейних справах керівника з'їздить поки той буде займатися переговорами з партнером. У такому разі власник автомобіля міг би й сам з ним власним автомобілем впоратися, закон йому це дозволяє, але йому зручніше буде, якщо це на себе візьме працівник, робота якого саме у цьому й полягає.

Так само і в цивільному процесі, сторона матеріально-правового спору не завжди може чи хоче вести цей спір самостійно. Наприклад, коли стороною є неповнолітня фізична особа, яка не має повної цивільної процесуальної дієздатності, або ж фізична особа, яка таку

діездатність має, але вважає, що захистити її суб'єктивні права юристові вдасться краще. У такому разі йдеться про процесуального представника.

Як той водій керує автомобілем, усуваючи неможливість чи небажання власника автомобіля керувати самостійно, так і процесуальний представник вступає у процес і діє у ньому для того, щоб усунути неповну процесуальну діездатність сторони матеріально- правового спору, або ж просто допомогти цій стороні, яка хоч і має повну цивільну процесуальну діездатність, однак вважає, що представник їй допоможе якнайкращіше реалізувати свої процесуальні права, використати усі процесуальні можливості і нічого не упустити.

Якщо усі можливості у цивільному процесі уявити у вигляді певної сукупності дій сторони у спорі, то роль представника полягає у вчиненні усіх цих дій замість сторони, яка цього не може вчинити сама, чи у вчиненні усіх цих дій від імені особи, яка довірила представникові це зробити. Отже, представництво у цивільному процесі – це перш за все діяльність представника, яка, по-друге, спрямована на захист суб'єктивних прав і охоронюваних законом інтересів іншої особи, що бере участь у справі, тобто прямо чи опосередковано зацікавлена у спорі. Крім того, метою участі представника у процесі та вчинення ним відповідних дій, є сприяння суду у всебічному, повному і об'єктивному з'ясуванні обставин справи, в ухваленні законного і обґрунтованого рішення. Допомога суду у вчиненні ним правосуддя полягає у тому, що представник, який досить часто є юристом, просто розуміється на своїх діях у процесі більше, ніж та особа, яку він представляє. Навіть якщо така особа сама є висококваліфікованим юристом, але в силу тих чи інших причин не може прийняти участі у процесі, її представник також допомагає суду вчиняти правосуддя. Ну хоча би тим, що такий представник присутній у засіданні суду, своєчасно подає клопотання, з'являється у судові засідання, виконує вимоги суду щодо сторони, яку такий представник представляє.

Для того, аби оцінити значення представника у цивільному процесі слід зосередитися на

тих двох функціях, які такий представник у цьому процесі виконує. Якщо продовжувати порівнювати з водієм, то слід сказати, що його функція полягає у виконанні двох задач: перша задача – везти власника автомобіля безпечно, комфортно, зручно і правильно, тобто не порушуючи правил дорожнього руху. Друга задача водія полягає у тому, щоб довести власника автомобіля туди, куди йому потрібно. Ігнорування однієї з цих задач зводить нанівець функцію водія.

Так само і представник у цивільному процесі з одного боку представляє сторону у суді, тобто вчиняє ті дії, які така особа мала б чи могла б вчинити сама, а з іншого боку представник захищає суб'єктивні права такої особи, тобто не просто представляє сторону, а досягає тієї мети, яку має така особа у цьому процесі. Іншими словами, представник спрямовує свої дії на реалізацію тієї матеріально-правової складової заінтересованості сторони матеріально-правового спору, захист якої і є метою такого спору.

Для повного уявлення про процесуальне представництво слід зазначити ще й те, що існують дві обов'язкових умови, за яких таке представництво відбувається. Першою умовою є матеріально-правове представництво, точніше сказати, його існування. Для того, щоб одну особу (довірителя) представляла інша особа (представник) між ними має існувати правовий зв'язок, що виникає на підставі норм матеріального права. Наприклад, представник і довіритель мають укласти договір, за яким відбуватиметься таке представництво. На підставі цього договору та виданої відповідно до нього довіреності представник починає вчиняти певні юридичні дії від імені довірителя: складати позовну заяву, сплачувати судовий збір, збирати певні докази... Але для того, щоб представник з матеріально-правового перетворився у процесуального, необхідно, щоб ця позовна заява була подана до суду, щоб представник вступив у відносини саме із судом. Лише факт появи у правовідносинах суду перетворює ці відносини у процесуальні, створює сам процес, а матеріально-правове представництво перетворюється у процесуальне представництво.

Отже, умовами процесуального представництва є (1) існування матеріально-правового представництва та (2) існування самого процесу.

Якими бувають представники у процесі

Як присутність водія, якого залучає власник автомобіля до керування ним, може бути обов'язковою (коли власник вжив алкоголь і без водія не вправі їхати самостійно), так і необов'язковою (коли власнику просто зручніше з водієм, ніж без нього), так і представник у цивільному процесі буває обов'язковим та необов'язковим (бажаним але необов'язковим). Так само, як водіїв можна класифікувати за різними ознаками: за статтю (чоловіки та жінки), за політичними уподобаннями (комуністи та соціалісти), за зв'язком із водієм (друг, підлеглий, родич...) та ін..., так і представники поділяються, тобто класифікуються за видами в залежності від ряду критеріїв. Такими критеріями є ступінь обов'язковості (обов'язкове представництво, коли без представника процесу не відбудеться, наприклад, коли стороною є психічно хвора людина, та факультативне, тобто коли процес відбудеться й без представника, при цьому права сторони порушені не будуть), за способом виникнення (сторона залучає представника внаслідок свого бажання це зробити, чи внаслідок неможливості дійти без нього у процесі), за ознаками осіб, інтереси яких представляють (тобто в залежності від того, хто залучає представника: 13 позивач, відповідач, третя особа...), за ознаками самих представників (юристи, адвокати, батьки, опікуни чи піклувальники...), за підставами виникнення (договірний, тобто на підставі договору, чи законний, тобто на підставі закону).

Останній критерій поділу представників, їх поділ за підставами виникнення, є основним. За ним представники бувають договірними і законними.

Законний представник, як водій у власника автомобіля, що вжив алкоголь і якому заборонено сідати за кермо, є обов'язковим. Як без водія у цьому разі автомобіль не поїде, щоб не порушувати закон, так і судовий процес без

законного представника не відбудеться, щоб не порушувати процесуальний закон. Судовий процес, у якому стороною є недієздатна особа, не може відбутися, бо за відсутності дієздатності така особа не зможе своїми діями набувати собі цивільних процесуальних прав та виконувати свої цивільні процесуальні обов'язки. Для того, щоб така недієздатна особа могла скористатися усіма належними їй процесуальними правами та належним чином виконати усі свої процесуальні обов'язки, їй потрібен законний представник, який усі ці дії за неї і вчинятиме. Такий представник називається законним, бо саме у законі вказано, хто ним може бути: законними представниками неповнолітніх дітей, є їхні батьки, усиновителі, у недієздатних осіб – опікуни та піклувальники...

Інший випадок представництва має місце тоді, коли представник не є обов'язковим за законом і судовий процес без нього цілком може відбутися та бути правомірним при цьому. Це представництво ґрунтується на договорі між самим представником та особою, яка бажає мати такого представника у процесі. Такі ситуації трапляються у випадках, коли сторону у процесі представляє юрист, адвокат, юрисконсульт підприємства, працівник підприємства, сусід, співучасник, просто громадяни та ін...

Не може бути представником той, хто сам не має цивільної процесуальної дієздатності (це як найманим водієм не може бути той, хто не має водійського посвідчення, або сам вжив алкоголь), або в силу своїх професійних обов'язків не може представляти сторону у процесі (наприклад, сам суддя не може бути представником у цьому ж процесі свого родича чи знайомого, бо він має виконувати інші функції, судовий секретар та ін...).

Права та обов'язки представники у процесі

Як водій, якого залучає власник автомобіля до керування ним, стає володільцем автомобіля на час керування ним, самостійно приймає рішення, коли йому на яку педаль тиснути, та в яку сторону крутити кермо, так і представник у судовому процесі, вступивши у нього, набуває усіх процесуальних прав, які має особа, яку він представляє. Як водія можна обмежити у виборі

маршруту (треба доїхати із міста А у місто Б, обминувши місто В), так і процесуальний представник може бути обмежений у своїх процесуальних повноваженнях. Йому може бути заборонено визнавати позов чи відмовлятися від нього, укласти мирову угоду, оскаржувати рішення суду. Якщо водію про цю заборону потрібно просто сказати, то щоб обмежити представника у вчиненні відповідних дій, потрібно це прямо застерегти у відповідній довіреності. У такому разі дії представника у процесі суд звирятиме із змістом довіреності. Наприклад, якщо в довіреності зазначено заборону представникові укласти мирову угоду, то таку мирову угоду суд не затвердить.

Але ж якщо довіреність, що видана стороною її представникові, ніяких заборон чи застережень не містить, то представник вчиняє усі процесуальні дії від імені його довірителя так, ніби ці дії вчиняв би сам довіритель. Тобто без обмежень. Так само як представник без процесуальних обмежень, так і водій, задача якого просто доставити власника у певний пункт без будь-яких застережень стосовно шляху та швидкості, сам обиратиме найефективніший, на його думку, шлях, найефективнішу швидкість руху (*Юридичний журнал колективу «Єфімов та партнери» «3 любов'ю до права» // http://zldp.net.ua/download/11_2013.pdf*).

ЩОДЕННИК БЛОГЕРА *

БЛОГ ЮРИСТА

Блог записей юриста Гутника Андрея

Парламенту рекомендовано прийняти за основу законопроект № 2492а о внесении изменений в Закон Украины «О рекламе» относительно требований к рекламе потребительского кредитования, дополнив его ст. 242 следующего содержания:

1. Реклама надання споживчих кредитів повинна містити наступну інформацію:

1) тип відсоткової ставки, фіксована, плаваюча або обидві з них, разом з докладною інформацією про будь-які збори та послуги (реєстратора, нотаріуса, страховика, оцінювача тощо) пов'язані з одержанням кредиту та укладенням договору про надання споживчого кредиту, що включаються до загальних витрат споживача на кредит;

2) загальна сума кредиту;

3) річна відсоткова ставка за кредитом;

4) строк, на який кредит може бути одержаний;

5) у випадку кредиту у формі відстроченої сплати за певні товари або послуги, – ціну за умови сплати готівковими коштами та суму будь-якого авансового платежу;

б) загальну суму, сплачувану споживачем та суму окремих платежів.

Таким образом, депутаты хотят ограничить проведение рекламных акций, которые вводят в заблуждение потенциального клиента банка, желающего или имеющего необходимость получить потребительский кредит. Нам неоднократно приходилось видеть рекламные объявления о кредитах с нулевой процентной ставкой, с нулевым платежом и т.д. Тем не менее, при детальном изучении условий кредитования выяснялось, что дополнительные платежи по кредиту составляют значительную сумму, которую заемщик не всегда в состоянии заплатить. Кроме как возникновению проблемной задолженности это ни к чему больше не приводит.

Министерство юстиции, рассмотрев письмо относительно разъяснения положений с. 144 Гражданского кодекса Украины, в частности, относительно определения минимального размера уставного капитала общества с ограниченной ответственностью и органа, который может инициировать ликвидацию такого общества, сообщает следующее.

На сегодняшний день минимальный размер уставного капитала общества с ограниченной ответственностью законодательно не определен.

* Збережено стиль і граматику оригіналу

По мнению Минюста в этой связи ликвидация общества в случае если стоимость чистых активов будет меньше определенного законом минимального размера уставного капитала может быть проведена только согласно решению органа управления.

У государственного регистратора, нет полномочий относительно обращения госрегистратора в суд о ликвидации юрлица в случае, если стоимость чистых активов будет меньше определенного законом минимального размера уставного капитала.

Национальный банк постановлением от 23.10.2013 г. № 422 утвердил Правила определения платежных признаков и обмена банкнот, разменных и оборотных монет национальной валюты Украины.

В Постановлении указано, что физические и юридические лица обязаны без любых ограничений принимать изношенные монеты по всем видам платежей и для переводов, а банки, кроме того, для зачисления на счета, вклады, аккредитивы и для обмена на пригодные к обращению монеты.

Банки обязаны осуществлять обмен не пригодных к обращению банкнот (монет) бесплатно. Физические и юридические лица не имеют права принимать неплатежные банкноты (монеты) по всем видам платежей и для переводов.

изношенными считаются банкноты, имеющие один или более из таких признаков износа либо повреждения:

– потертость, частичная потеря краски на изображениях, взрыхление бумаги, потеря бумагой жесткости;

– общее или локальное загрязнения, пятна и надписи (включая видимые в ультрафиолетовых лучах), площадь каждого из которых меньше или равняется 400 мм², а цвет контрастирует с цветом окружающего изображения или окружающего незапечатанного участка банкнот (за исключением банкнот, загрязненных специальным раствором вследствие несанкционированного вмешательства в спецустройство для хранения ценностей);

– отпечатки штампов, площадь каждого из которых меньше или равняется 400 мм²,

включая видимые в ультрафиолетовых лучах, кроме штампов о погашении;

– надрывы или надрезы длиной каждый свыше 5 мм, в том числе склеенные прозрачной клейкой полимерной или с помощью клея бумажной лентой в ширину не более чем 10 мм способом, который бы не приводил к склеиванию соседних банкнот в корешке;

– отверстия и проколы, оторванные края или углы, площадь каждого из которых более 10 мм² (<http://agutnik.livejournal.com/45824.html>). – 2013. – 30.11).

***

Блог на сайті «Коммерсантъ Украина»

Про автора: Н. Непряхина

Ощадбанк сыграет в лотерею

Депутаты не оставляют попыток монополизировать лотерейный рынок объемом до 4 млрд грн в год, отдав функции по организации и выпуску лотерей Ощадбанку. Цель этих изменений – увеличить доходы госбюджета. Эксперты уверены, что действующие операторы рынка могут попытаться заблокировать принятие закона, а проблему лотерей нужно решать комплексно – путем урегулирования работы всех азартных игр.

В Верховной раде был обнародован законопроект № 3697 Льва Миримского (внефракционный) с изменениями в законодательство об осуществлении лотерейной деятельности. Депутат предложил внедрить в Украине государственную монополию на выпуск и проведение лотерей. Единым организатором станет Ощадбанк. Он и сейчас имеет лицензию на такой вид деятельности, однако фактически ее не проводит, ограничиваясь распространением лотерейных билетов других лицензиатов-операторов: МСЛ, «Украинской национальной лотереи» (УНЛ) и «Патриота». У всех четырех структур, последние три из которых являются частными, в том числе у УНЛ, стопроцентный иностранный капитал, действие лицензий заканчивается в феврале-марте 2014 года. «Основные доходы от лотерейной деятельности поступают в карманы частных структур, а не

в госбюджет, – говорится в пояснительной записке к законопроекту. – Этим нарушается принцип справедливого распределения сверхдоходов».

В разговоре с «Ъ» Лев Миримский оценил объем рынка лотерей в 3-4 млрд грн в год, однако под видом лотерейной деятельности сейчас также проводится игорный бизнес и букмекерская деятельность, запрещенные в Украине. «Они платят всего 20% от необходимого, при монополизации рынка доходы бюджета увеличатся как минимум в пять раз», – утверждает господин Миримский. В бюджете на 2013 год предусмотрены отчисления от лотерейной деятельности в размере 864,4 млн грн.

Предложенным законопроектом предусмотрено, что все доходы от лотерейной деятельности будут, как и прежде, поступать в специальный фонд бюджета, однако список целевых статей расходов увеличится. За счет этих денег депутат предлагает финансировать не только олимпийские объекты, лечение детей и больных онкологией, но также обслуживать госдолг и выплачивать компенсацию вкладов Сбербанка СССР. Кроме того, поправки предусматривают отмену лицензирования деятельности, снятие ограничений на капитал и обязательств страхования рисков невыплаты игрокам призов в случае неплатежеспособности организатора лотерей. Если закон будет поддержан в парламенте, то в течение месяца после его вступления в силу остальные операторы должны прекратить розыгрыш лотерейных билетов.

Предложения Льва Миримского являются идентичными с нормами законопроекта № 3161 Андрея Пинчука (Партия регионов). Его проект был подан в начале осени (см. «Ъ» от 4 сентября), однако 24 октября документ был возвращен автору. Как пояснил «Ъ» господин Пинчук, профильный комитет по вопросам налоговой и таможенной политики снял его с рассмотрения по техническим причинам. Главное научно-экспертное управление парламента в заключении к его законопроекту тогда отметило, что передача функций единого оператора государственному коммерческому

банку нецелесообразна, так как основной сферой деятельности финансового учреждения является предоставление банковских услуг. Тем не менее господин Миримский рассчитывает, что его поправки все же будут приняты, хотя пока Ощадбанк не очень доволен расширением полномочий. Как утверждает депутат, в Ощадбанке ему пояснили, что это чревато имиджевыми рисками, однако, о чем идет речь, он не знает. Все четыре оператора отказались комментировать законопроект.

Президент Украинской ассоциации игорного бизнеса Григорий Трипульский уверен, что реакция участников лотерейного бизнеса будет негативной, поскольку монополизация приведет к потере их прибыли. «Операторам выгодно, что нет нормальных условий на рынке. Существующий закон не работает, и Министерству финансов было бы проще продлить их лицензии, чем разрабатывать новый закон или рыночные лицензионные условия», – отмечает он. По его словам, монопольный лотерейный рынок существует в США, Испании, Великобритании. Аналогичная реформа проходит в России. «Для граждан, которые играют, может поменяться сумма выигрыша. Как и за границей, мы сможем увидеть большие джекпоты, поскольку при отсутствии конкуренции оператор может формировать большой призовой фонд», – считает господин Трипульский.

Член парламентского комитета по вопросам налоговой и таможенной политики Александр Долженков (Партия регионов) считает идею правильной: «Государственные лотереи еще со времен СССР являлись серьезной статьей доходов госбюджета. И если лотерея государственная, то именно предприятие с госдолей собственности должно быть оператором на рынке». Однако его коллега по фракции, глава комитета Виталий Хомутынник говорит, что предложение сделать банк единственным организатором гослотерей все же не соответствует мировой практике. «Шансов на то, что законопроект будет принят, я не вижу. Лицензия на проведение лотерей у Ощадбанка есть уже более десяти лет. Однако это не их профиль, поэтому они ничего не

делают в этом направлении. Каждый должен заниматься своим делом», – считает он. В то же время господин Хомутынник заявил «Ъ», что подкорректировать законодательство в этой сфере все же необходимо. Например, запретить любую визуализацию под видом игровых автоматов. На данный момент есть законопроект, который может решить эту проблему, и он стоит в повестке дня текущей сессии.

Один из бывших участников лотерейного рынка – экс-президент «Экстрели-Украина» Игорь Кулик – рекомендует парламенту вернуться к разработке законодательства о регулировании игорного бизнеса и не акцентировать внимание исключительно на лотерейной деятельности. «Таких высокорентабельных бизнесов больше нет. Во многих странах от игорной индустрии государство получает очень большие налоги, – рассказывает господин Кулик. – По-моему, в Венгрии хотели ограничить бизнес, но президент отказался, поскольку потери бюджета были бы значительны. У нас тоже должен быть закон, регламентирующий правила игры с жесткими ограничениями и контролем» (<http://www.kommersant.ua/doc/2355325>). – 2013. – 29.11).

***

Блог на сайті «ubr.ua»

Про автора: Н. Вороницька-Гайдак

Верховній Раді пропонується оголосити «рік легалізації»...

8.11.2013 року у Верховній Раді України було зареєстровано законопроект № 3590 «Про легалізацію доходів юридичних осіб та фізичних осіб». Автором даного законопроекту є народний депутат України Смітюх Г.Є., який пропонує на законодавчому рівні оголосити легалізацію доходів юридичних та фізичних осіб. За даним законопроектом на протязі року (який почне відраховуватись з моменту набрання законом чинності), фізичні та юридичні особи шляхом подання декларації до Міністерства юстиції України зможуть в добровільному порядку задекларувати доходи, у вигляді грошових коштів, цінних паперів, майна (рухомого та нерухомого), майнові права на різного роду об'єкти, майно що знаходиться

за кордоном і з яких не були сплачені податки. Дія даного законопроекту не поширюється на доходи, що були отримані злочинним шляхом. За результатами поданої декларації на протязі 10 днів Мінюст повинен видати свідоцтво про легалізацію доходів, за який справляється плата в розмірі 1% від суми задекларованих доходів. Держава гарантує, що проти особи яка подала декларацію не буде порушено адміністративну справу чи кримінальне провадження, а інформація яка стала відома Мінюсту не буде передаватись до правоохоронних органів, окрім випадку коли є рішення Верховного суду України, якщо проти особи буде порушено іншу кримінальну справу, не пов'язану з легалізацією. Посадовим особам Мінюсту яким така інформація стала відома під час виконання службових обов'язків загрожує до 5 років позбавлення волі, за незаконне розголошення такої інформації. Суб'єкт легалізації доходів може вільно без будь-яких обмежень володіти, користуватись і розпоряджатись легалізованими об'єктами власності, включаючи правом розміщення у іноземних банках визначених у державному свідоцтві коштів без одержання для цього дозволу Національного банку України». Такими механізмами час від часу користуються різні країни і в деяких випадках такі дії мають досить непоганий результат, проте чи спрацює така ініціатива в Україні питання покаже час, але особисто я б не надто на це розраховувала. По-перше, особи які не бажали й досі легалізувати свої доходи не буде робити це й зараз, оскільки не надто хочеться щоб інформація про твоє майно знаходилась в розпорядженні органів державної влади, яка не завжди може гарантувати її безпеку (чого лише варта нещодавня ситуація з державними реєстрами Мінюсту). По-друге, особисто мені не дуже подобається, норма за якою відомості з даної декларації можуть бути розголошені правоохоронним органам за рішенням Верховного суду, у випадку порушення проти особи іншої кримінального провадження, що не пов'язане з легалізацією. Враховуючи повальну недовіру з боку громадян до правоохоронної системи і коли існує механізм порушення кримінальних проваджень лише за заявою,

то така ситуація може привести до того, що «нечисті на руку» конкуренти та шахраї, використовуючи прогалини та недосконалість українського законодавства на абсолютно законних підставах отримувати необхідну їм інформацію про статки своїх «ворогів».. І нарешті, як на мене такі ініціативи, черговий раз доводять неефективність українського законодавства щодо контролю з боку за сплатою податків з боку своїх же громадян... (<http://blog.ubr.ua/pravo/verhovnii-radi-proponuetsia-ogolositi-rik-legalizacii-chogo-chehati-potim-6575>). – 2013. – 13.11).

***

Блог на сайті «pravotoday.in.ua»

Про автора: Г. Пампуха

Минсоцполитики подготовил ряд законопроектов, которые должны простимулировать бизнес создавать новые рабочие места

Министр социальной политики Наталия Королевская предлагает государственные дотации, снижение ставки единого социального взноса и частичное погашение кредитов для бизнеса при условии, что предприятие будет создавать новые рабочие места для самых социально незащищенных слоев.

Этот законопроект направлен, в первую очередь, на уменьшение и, как следствие, на возможное устранение безработицы в Украине вообще, а не на развитие бизнеса предпринимателей.

Предпринимателей, как я считаю, интересуют лишь квалифицированные кадры. А если человек уже более 4-х месяцев находится на учете в Службе занятости, то сразу же возникает вопрос о его профессионализме. Также Я не считаю, что частичное погашение кредита будет выглядеть как соблазн и способствовать принятию на работу людей, состоящих на учете в Службе занятости. Кроме того, срок и тело кредита слишком уменьшены и далеки от реальных, что, во-первых, сузит круг желающих предпринимателей, а во-вторых, сэкономит часть дотаций из Государственного Бюджета Украины. Эта идея

мне чем-то напоминает инструмент налоговой скидки, но она еще не настолько продумана и методологически подстроена под стандарты украинского бизнеса (<http://pravotoday.in.ua/ru/blogs/2730/886>). – 2013. – 14.11).

***

Блог на сайті «pravotoday.in.ua»

Про автора: Н. Гольбин

С чем связан спрос на загранпаспорта?

На информационном портале «Луганский Радар» опубликовали достаточно любопытную статью о росте «спроса» на загранпаспорта среди части украинцев. Рост случаев получения загранпаспортов наблюдается среди жителей приграничной с Россией Луганской области. Что же влияет на данную неожиданную потребность в загранпаспортах? Подобного рода активность чаще всего ассоциируется с опасениями, касательно введения со стороны России запрета на въезд на свою территорию по внутреннему паспорту Украины. Львиная доля жителей приграничных с РФ сельских районов данной области предпочитает в качестве заработка сезонную или фронтьерскую миграцию. В основном можно увидеть муссирование в СМИ чисто политических причин подобного рода опасений и действий со стороны украинцев.

...Необходимо обратить на сложившуюся миграционную ситуацию в данном регионе Украины. Согласно данным Укрстата, в этом году безвозвратно за пределы Луганской области выехало свыше 1 тыс. жителей. Только за этот год доля сельского населения области сократилась более чем на 3 тыс. человек. Достаточно депрессивно складывается ситуация на рынке труда. Ситуация в сфере занятости характеризуется тем, что на одну вакансию приходится шесть безработных. И это без учёта тех физических лиц, которые подрабатывают в России в качестве сезонных или фронтьерских мигрантов. Вырисовывается следующая картина. Не имея возможности трудоустроиться по месту жительства, часть жителей Луганской области вынуждены искать лучшей жизни в других крупных городах

и областных центрах. Другие луганчане прибегают к внешней миграции в соседние страны.

И речь идёт не только о сезонной миграции или фронтёрстве в России. По чисто объективным социально-экономическим причинам, включая рост безработицы среди собственных граждан, Россия проводит постепенное сокращение экспорта иностранной рабочей силы. Менее желательным становится использование труда не только украинских мигрантов, но и выходцев из стран Центральной Азии, Закавказья. Достаточно распространёнными в этом году были операции по обнаружению и депортации нелегальных мигрантов независимо от гражданской принадлежности работниками Федеральной миграционной службы.

С загранпаспортом или без, но украинским мигрантам всё сложнее будет найти приемлемую работу на территории России. Причиной тому ужесточение со стороны России миграционного режима. Какой бы болезненной ни была объективная реальность спроса и предложения на иностранную рабочую силу в России, но «луганский прецедент» указывает на перспективу трансформации направлений миграции, жителей восточных областей Украины. Всё говорит о постепенной переориентации потоков миграции в сторону стран-членов ЕС как альтернативы российскому рынку труда. Особенно это стало заметным в преддверии Вильнюсского саммита, на котором будет решён вопрос об ассоциации и зоне свободной торговли Украины и ЕС. И если решение будет положительным, то наличие загранпаспорта будет весьма кстати для поиска работы на рынке труда в ЕС. Нельзя исключать, что рост спроса на загранпаспорта среди жителей Луганской области происходит непосредственно исходя из соображений перспективы поиска работы в ЕС (<http://pravotoday.in.ua/ru/blogs/1427/893>). – 2013. – 21.11).

***

Блог на сайті «pravotoday.in.ua»

Про автора: Г. Пампуха

Со следующего года нотариусы будут регистрировать и ликвидировать бизнес

С 1 января 2014 г. Государственная регистрационная служба Украины планирует ввести изменения в законодательство, согласно чему нотариусы будут выступать как регистраторы по некоторым категориям регистрационных действий, в частности регистрировать и ликвидировать бизнес.

Запланированные изменения в законодательстве значительно облегчат работу Государственной регистрационной службы Украины, кроме того это поможет предпринимателям избежать очередей при получении регистрационных услуг. В настоящее время проводятся многочисленные проверки частных нотариусов на предмет их компетентности касательно надлежащего осуществления нотариальных действий. Из этого следует вывод, что возложение части обязанностей государственного регистратора на частного нотариуса, действительно будут воплощаться в реальность (<http://pravotoday.in.ua/ru/blogs/2730/899>). – 2013. – 28.11).

***

Блог на сайті «pravotoday.in.ua»

Про автора: Г. Пампуха

В Украине вводят новые правила при приеме на работу

В январе этого года вступили в силу изменения в Закон «О рекламе», запрещающие в объявлениях о вакансиях указывать возраст кандидатов, предлагать работу только женщинам или только мужчинам (кроме случаев, когда работа может выполняться только лицом определенного пола). Теперь Госинспекция по вопросам труда получает право отслеживать и в случае нарушения этих требований к рекламе штрафовать работодателей, разместивших объявление, на сумму 11 470 грн.

В наше время, к сожалению, большинство мужчин и женщин, которые достигли 35-летнего возраста, не всегда могут найти себе работу, поскольку им отказывают из-за поставленных возрастных рамок. Поэтому теоретически, введение штрафов поможет уменьшить подобную дискриминацию при принятии на работу. Однако существуют и определенные

вопросы. А именно, чтобы избежать наложения штрафа, работодатель может и не указать в объявлении о критериях подбора на работу. Однако не исключено, что отказывать в принятии на работу будут при прохождении собеседования в устной форме. Поэтому вряд ли в действительности, введение штрафов окончательно поможет избежать определенной дискриминации (<http://pravotoday.in.ua/ru/blogs/2730/901>). – 2013. – 28.11).

***

Взгляд юриста

Юридический блог компании Jurimex

Про автора: admin

Розроблена за участю юристів Jurimex Концепція законопроекту щодо переходу на цифрове телебачення затверджена Парламентським Комітетом з питань свободи слова.

20 листопада 2013 року Комітетом Верховної Ради України з питань свободи слова та інформації затверджена Концепція законопроекту про перехід України на цифрове телебачення.

Концепція є результатом багатомісячної діяльності робочої групи, яка спеціально створена Парламентським Комітетом з метою напрацювання основних засад переходу на цифрове мовлення. До складу робочої групи увійшли визнані фахівці в сфері цифрового телебачення, представники всіх телевізійних медіа-груп, професійних об'єднань телемовників, державних органів, а також багато інших спеціалістів, чий досвід і знання мають допомогти в розробці якісного проекту закону. Координатором діяльності робочої групи обраний Юрій Крайняк, керуючий партнер юридичної фірми Jurimex, один з найкращих фахівців в сфері правового регулювання телерадіомовлення, і цифрового мовлення зокрема.

Згідно з затвердженою Концепцією, законопроект регулюватиме найголовніші питання, пов'язані з переходом України на цифрове телебачення та відключенням аналогового мовлення. Зокрема, Концепцією

передбачено визначити умови розбудови цифрових телемереж, питання ліцензування цифрового мовлення, визначення критеріїв якості цифрового сигналу, регулювання тарифної політики тощо.

Презентуючи на засіданні Парламентського Комітету розроблену Концепцію Юрій Крайняк наголосив, що не дивлячись задекларовану Україною успішну побудову мережі цифрового телебачення, насправді в цьому процесі є більше питань, ніж відповідей. В Україні до цих пір відсутня програма переходу на цифрове телебачення, діяльність втягнутих в цей процес органів є неузгодженою, а щодо побудованої мережі держава не має чіткого уявлення щодо кількості глядачів, що матимуть якісний доступ до програм. Саме для врегулювання спірних питань, припинення хаосу, що вирує в розвитку української моделі переходу на цифрове телебачення, і покликаний даний законопроект.

На підставі затвердженої Концепції юристами Jurimex спільно з іншими учасниками робочої групи буде розроблятися проект закону України про перехід на цифрове телебачення, який має стати значним кроком вперед в розвитку правового регулювання цифрового телебачення.

Юридична фірма Jurimex майже десять років представляє інтереси клієнтів в сфері електронних медіа. Наші юристи надають висококласні консультації щодо правового регулювання ЗМІ крупним українським та міжнародним телеканалам, продакшн і пост-продакшн студіям, рекламним агенціям, операторам телекомунікацій, кабельним і ефірним операторам тощо. Багато років поспіль юридична фірма Jurimex входить до складу найкращих юридичних фірм України за версіями національних та міжнародних рейтингів (<http://jurblog.com.ua/2013/11/digita>). – 2013. – 21.11).

***

Юридичний портал «Юрист-блог»

Що нового у проекті Трудового кодексу України?

Наразі в мережі Інтернет чимало точиться дискусій стосовно нового проекту Трудового кодексу України.

Вказаний проект був зареєстрований у Верховній Раді України вже 22.04.2013 і на сьогодні опрацьовується в комітеті.

Таким чином робити висновки щодо прийняття його в найближчий час передчасно.

Але в будь-якому разі ми вирішили особисто вивчити положення цього проекту та висловити щодо них свою думку.

Загальне враження склалось таке: вказаний проект являє собою більш кодифікований акт, якщо так можна сказати, ніж діючий Кодекс законів про працю України, оскільки охопив багато питань, що на сьогодні врегульовані окремими законами, зокрема Законами України “Про відпустки”, “Про колективні договори та угоди” тощо.

Також одразу кинулося в очі набагато більшу регламентацію окремих процедурних питань, які у діючому нормативно-правовому акті викладені лише одним рядком або взагалі не врегульовані.

Водночас, будь-яких фундаментальних змін, що ставили б ставили в надзвичайно невідгідне положення роботодавців або працівників, на нашу думку, не передбачається.

Можна хіба що сказати, що окремі додаткові обов’язки покладені на роботодавців, при цьому наділено їх й новими правами.

Основні новели проекту Трудового кодексу України

Передбачено можливість приймати на роботу осіб, що не досягли 14 річного віку для участі в концертах, виставах, інших заходах. Хоча таке положення не в повній мірі узгоджується з положеннями Закону України «Про охорону дитинства».

Визначено, що трудовий договір має містити також ще дві обов’язкові умови: режим праці та відпочинку (якщо він відрізняється від загальних правил, встановлених у роботодавця) та умови охорони праці.

Введено новий інститут як “надомна праця”, визначено його особливості. Під час укладення трудового договору або пізніше сторони можуть домовитися про виконання працівником роботи вдома (надомну працю), якщо він має для цього необхідні умови, що відповідають вимогам охорони праці, пожежної безпеки і санітарії.

Визначено вичерпний перелік документів, що подаються працівником в ході оформлення на роботу. Збирання відомостей про попередню роботу здійснюється роботодавцем виключно на підставі дозволу працівника.

Визначено деталізований порядок прийняття на роботу за конкурсом, що може проводитися у випадках, визначених законодавством, або за рішенням роботодавця.

Визначено перелік категорій осіб (який є достатньо великий) з якими можуть бути укладені строкові трудові договори. Наприклад, стоковий трудовий договір може укладатися у зв’язку з обранням на визначений строк до складу виборного органу або на виборну посаду, з творчими працівниками засобів масової інформації, організацій кінематографії, театрів, театральних і концертних організацій, цирків та іншими особами, які беруть участь у створенні та/або виконанні творів, професійними спортсменами відповідно до переліку професій, що затверджується Кабінетом Міністрів України, з керівником юридичної особи.

Встановлено деталізований порядок проведення атестацій на підприємствах. Атестація проводиться не частіше ніж один раз на три роки.

Роботодавець вправі буде контролювати виконання працівниками трудових обов’язків, у тому числі з використанням технічних засобів, якщо це зумовлено особливостями виробництва, з обов’язковим попередженням працівників про їх застосування. Під час здійснення такого контролю не допускаються дії, що принижують честь і гідність або порушують інші права працівників.

Розширено перелік підстав звільнення працівників з ініціативи роботодавця: грубе порушення працівником вимог правил з охорони праці, пожежної безпеки або безпеки руху на транспорті, якщо це призвело до нещасного випадку на виробництві або аварії чи створило реальну загрозу таких наслідків, підтверджену в установленому порядку; одноразове грубе порушення трудових обов’язків керівником юридичної особи (філії, представництва, відділення чи іншого

відокремленого підрозділу), його заступником, головним інженером, головним бухгалтером, його заступником, а також посадовими особами митної служби України та державної податкової служби, яким присвоєно персональні звання, і посадовими особами державної контрольно-ревізійної служби та державного контролю за цінами; розголошення державної таємниці, комерційної або іншої захищеної законом інформації, що стала відома працівникові, який підписав зобов'язання про її нерозголошення або трудовий договір укладено з умовою про нерозголошення цієї інформації, у зв'язку з виконанням трудових обов'язків; відмова у наданні допуску до державної таємниці; вчинення винних дій керівником юридичної особи, внаслідок чого заробітна плата виплачувалася несвоєчасно або в розмірі нижче встановленої законом мінімальної заробітної плати; порушення керівником, членами виконавчого органу товариства прав його засновників (учасників).

Запроваджено формування квоти робочих місць на працевлаштування осіб, які потребують соціального захисту, що визначаються виконавчими органами сільських, селищних, міських рад для підприємств, установ, організацій.

Запроваджено можливість залучення осіб до чергування.

Введено поняття “працівників із сімейними обов'язками” (мати, батько, усиновлювач, опікун, піклувальник, прийомні батьки, а в окремих випадках, передбачених цим Кодексом, – інший член сім'ї) та встановлено гарантії їх соціального захисту.

Встановлено, що за сімейними обставинами та з інших причин працівникові за його заявою може надаватися відпустка без збереження заробітної плати на строк до трьох місяців.

Працівники, які протягом робочого дня у зв'язку з виконанням трудових обов'язків користуються послугами міського транспорту (крім таксі), мають право на відшкодування витрат на проїзд.

Встановлено особливості праці працівників за трудовим договором з роботодавцем – фізичною особою.

Модифіковано відносини сторін в частині укладення, виконання, внесення змін до колективного трудового договору.

Доповнено види дисциплінарного стягнення новим – зауваженням.

Передбачено новий вид відповідальності – колективна матеріальна відповідальність

Це основні новели проекту Трудового кодексу України.

На нашу думку, усі ініціативи є цілком розумними та безумовно пов'язані з розвитком та модифікацією трудових відносин, що об'єктивно змінилися з радянських часів.

Тому будемо чекати прийняття Трудового кодексу і запровадження вказаних новацій (<http://jurist-blog.com.ua/shho-novogo-u-proekti-trudovogo-kodeksu-ukraini.html>). – 2013. – 28.11).

**ГРОМАДСЬКА ДУМКА
ПРО ПРАВОТВОРЕННЯ
№ 20 (56) 2013**

Інформаційно-аналітичний бюлетень
на базі оперативних матеріалів
Додаток до журналу «Україна: події, факти, коментарі»

Редактори:
Т. Дубас, О. Федоренко, Ю. Шлапак

Комп'ютерна верстка:
А. Бергелська

Підп. до друку 6.12.2013.
Формат 60x90/8. Обл.-вид. арк. 3,84
Наклад 2000 пр.
Свідоцтво про державну реєстрацію
КВ № 5358 від 03.08.2001 р.

Видавець і виготовлювач
Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського
03039, м. Київ, просп. 40-річчя Жовтня, 3
Свідоцтво про внесення суб'єкта
видавничої справи до Державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції ДК № 1390 від 11.06.2003 р.